

גליא, אמרו שיש לכנותו בית כריא, וכנגד האילן הגבוה דקרי עין כל, אמרו שיש לכנותו עין קוץ.

טז גמ', גבי בקר כתיב וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב. השיטה מקובצת (בבא קמא מ:) הביא שהקשה ה"ר אליעזר מגרמישא, דגבי נוגח נמי כתיב שור, ואם כן מסתברא טפי לאוקמי ביה, דחמייר טפי מנעבד. ותיריך, דההוא שור לאו דוקא, כדילפינן משור שור משבת, אבל "וימירו את כבודם וגו'", הוי דוקא בעגל דהוי בקר. והריטב"א (נדה מא.) כתב, דאדרבה עבודה זרה חמירא, ולהכי ממעט קודם נעבד. ועיין עוד תורת חיים ומהדורא בתרא בבא קמא שם.

יז גמ', מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הבקר להוציא את הנוגח. כתב השיטה מקובצת (בבא קמא מ:) בשם ה"ר אליעזר מגרמישא, דודאי אי לאו יתורא דוי"ו, הוה ממעטינן נוגח ולא מוקצה, דהא חמיר טפי, [עייין אות הקודמת], והא דנקט הכא מוקצה תחילה, משום, דרצה לנקוט מוקצה בתר נעבד, דתרווייהו ענייני עבודה זרה הם.

יח (ח) רש"י ד"ה מוקצה, שהקצוהו לצורך תקרובת עבודת כוכבים. וכן כתב רש"י בזבחים (עא.) ד"ה ברובע. ובהגהות ברכת הזבח (שם), מחק תיבת "תקרובת", לפי שדוקא אם הקצוהו לעבודת כוכבים עצמו אסור, אבל המוקצה לתקרובת עבודת כוכבים אינו אסור. וכתב הרש"י (שם), דבחינים מחקו, דהמוקצה לתקרובת עבודת כוכבים נמי אסור. וכן מבואר ברש"י בזבחים (כו:) ד"ה וכן. והאור שמח (פ"ד מאיסורי מזבח ה"ד) הוכיח כן מהגמ' לקמן (כט.), דילף לאסור מוקצה, מקרא ד"תשמרו להקריב לי במועדו", דדרשינן לי ולא לאדון אחר, ואם כן כל שימור שהוא לאדון אחר, בין אם הוא לעבודה זרה עצמה, בין אם הוא לתשמישי עבודה זרה אסורה. אמנם הראב"ד (פ"ד מאיסורי מזבח ה"ד), פליג ארש"י, וסובר דמוקצה היינו דוקא שהקצו גופו לעבודת כוכבים.

יט גמ', שהרובע עושה אונס כרצון. פירש רש"י בבא קמא (מ: ד"ה רובע, דרצה לומר "נרבע" דנרבע אנוס הוא ונסקל כרובע, דכתיב "ואת הבהמה תהרוגו". [עייין במזרחי (ויקרא א, ב ד"ה מה אדם) דכתב, והנרבע כבר חייב עליו הכתוב הריגה בין ברצון בין שלא ברצון, כדכתיב (כ, טו) "ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת ואת הבהמה תהרוגו" וסתם בהמה אינה נרבעת ברצונה]. ותוס' (שם) ד"ה רובע הבינו, דכונת הגמ' לרובע ולא לנרבע, והקשו איך שייך רובע באונס, הא אין קישוי אלא לדעת. ותיירצו, כגון שנתקשה למינו והביאתו עליה. וכתב הפני יהושע בבא קמא שם, דרש"י נמי סובר כתוס' דברובע נמי חייב אונס כרצון, והא דכתב רש"י דנרבע אנוס הוא היינו משום דלא מצינו בהדיא דרובע באונס חייב אלא ללפינן מנרבע דחייב אף שאנוס.

כ גמ', שהנוגח משלם את הכופר מה שאין כן ברובע. בגמ' בבא קמא (מ: מ) מקשי אהא דתני דרובע אינו משלם את הכופר, היכי דמי, אי רבעה וקטלה, אמאי אינו חייב כופר, ואי לא קטלה, אם כן ליכא קולא ברובע, דהא דאין משלם כפר משום דלא קטלה. ואביי משני התם, דבאמת מיירי דלא קטלה ברביעתו, אלא דאתויה לבית דינא וקטלה. וסלקא דעתין דכמאן דקטלה דמי. ורבא משני התם, דלעולם דרבעה וקטלה, ואינו חייב כופר, לפי שאין כוונתו אלא להנאת עצמו.

כא גמ', הרובע והנרבע הם כקדשים שקדם מום עובר להקדשן וכו'. הצאן קדשים גרס על פי הילקוט, אף מוקצה ונעבד ומחירי וכלאים וטריפה. והקשה בספר עבודה ברורה, דשיטת ר' אושעיא לעיל (יז.) דהמקדיש טריפה אינה אלא כמקדיש עצים ואבנים. ואפילו לשיטת שמואל התם, דלרבנן אפשר להקדיש טריפה קדושת הגוף, הא כתב הריטב"א בנדה (מא.) דהיינו דוקא בטריפה, והכא גריס אף כלאים. וכן הרשב"א (שם) כתב (בתירוץ קמא), דדברי שמואל לא נאמרו אלא בתמורה ולא בסתם הקדש, והכא קתני דאפשר להקדיש טריפה. והרש"י (על הרמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח ה"י, מובא בספר הילקוטים שם), הוכיח, דגירסא זו משובשת, עיין שם.

כב גמ', מניין שהן אסורין וכו' כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר

תזבח לה' אלו קיין קרבן אשר יהיה בו מום כל דבר רע", וכל הקרבנות הפסולין בכלל כל דבר רע הם.

ט גמ', חורש בשור וחמור יוכיח וכו'. הקשה הר"ש משאנץ (על התורת כהנים דיבורא דנדבה פ"ב ה"ז), אמאי לא הוכיח כן מבהמת קדשים דעבד בה עבודה, דמותרת לגבוה. ותיריך, דהוי מצי למיידחי, דשאני התם דאין איסורו אלא לקדשים, מה שאין כן רובע ונרבע שנאסרו אף לחולין.

י גמ', הודאת עד אחד פוסלתו מהקרבה. פירש רש"י ד"ה הודאת, דכיון דאמר חכם מום קבוע הוא, פסול מהקרבה. אמנם רבינו הלל (על התורת כהנים פרשתא דנדבה פ"ב ה"ז) פירש, דעד אחד נאמן לומר דאית בה מום, ומיירי בגוונא דאין המום בגלוי. ובמרומי שדה הקשה על רש"י, אמאי לא פירש כן.

יא תוס' ד"ה טול, בתוה"ד, וא"ת למה לי קל וחומר לרובע ונרבע ע"פ שני עדים תיפוק ליה ממשקה ישראל וכו'. המקדש דוד (סימן לג סק"ג) תירץ קושייתם, על פי מה שכתב להוכיח דבשעיר המשתלח ליכא פסולא ד"ממשקה ישראל", מהא דילפי בחולין (יא.) ששעיר המשתלח לא יהיה טריפה, מהא דאין הגורל קובע אלא בדבר הראוי לשם, ומבואר דבלאו הכי היה יכול להיות טריפה, אף דליכא "ממשקה ישראל", ואם כן בשעיר המשתלח איצטריך למילף בקל וחומר מבעל מום לפסול את הרובע, (דהא אף גבי שעיר המשתלח פוסל מום כמבואר ביומא ג:). וביאר, דהטעם דליכא פסולא ד"ממשקה ישראל" בשעיר המשתלח, משום דהשעיר עצמו לעולם אסור להדיוט, דמחיים אסור באכילה משום אבר מן החי, ולאחר שילוח הווי נבילה, ומה שקודם שילוח יכול לשוחטו ולאוכלו לא מיחשיב "ממשקה ישראל", דהא גם טבל יכול לתקן ומכל מקום כל זמן שלא תיקנו אינו נחשב "ממשקה ישראל", ועיין מה שתיירץ עוד ובאות הבאה.

יב בא"ד שם. עיין באות הקודמת, אמנם בספר נאות יעקב (סימן טו סק"ג) הוכיח דאף בכהאי גוונא איכא פסולא ד"ממשקה ישראל", דהא מליקת עולת העוף דכהן מוזהר עליה משום נבילה (דלא הותר לכהנים אלא חטאת העוף), ומכל מקום טריפה פוסלת בו, אף דגם בלאו הכי אסור באכילה. [אמנם מאי דנקט דכהן שאכל מליקת עולת העוף חייב משום נבילה, באחייעזר (יורה דעה סימן ז' סק"ג) ובצפנת פענח (קונטרס השלמה לח"ד עמוד 29) נסתפקו בכך, דשמא כיון דהתורה התירה מליקה לכהנים הוי היתר גמור אף בעולת העוף].

דף כח ע"ב

יג תוס' ד"ה אמר רב אשי, בתוה"ד, תימה אמאי לא קאמר אתנן וכו'. המרומי שדה תירץ, דיש לומר דשאני אתנן ומחירי דבדעת בעלים מיפסלי, מה שאין כן רובע ונרבע, ואי מתרווייהו בעל מום ואתנן ומחיר, הא לא אפשר לעשות מה הצד השווה.

יד גמ', ההוא לכנות להם שם הוא דאתא וכו'. כתב הגרע"א בגליון הש"ס, דברמב"ם לא נזכר דין זה. והלחם משנה (פ"ח מעבודה זרה ה"ט) הקשה, מהא דאיתא בעבודה זרה (מה:), דלרבנן דסברי דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר, קרא ד"ואבדתם" אתא לדינא דכיניו שם, ואם כן הרמב"ם (שם ה"ג) דפסק כרבנן, לא הוה ליה להשמיט האי דינא. ובפירוש ספרי דבי רב (לרבי דוד פארוו פרשת ראה פייסקא טא) כתב, דאפשר שהרמב"ם סובר, דהחיוב לכנות לה שם, נאמר רק לשעה, שנכנסו לארץ, ולא לדורות. עוד תירץ, דסבר כהני תנאי דהתם, דסברי דקרא אתא לדרשא אחרינא. והמנחת חינוך (תלו, ב) ביאר, דשינוי השם בכלל המצוה לאבד עבודה זרה, ועל כן לא בעי ליחד לה הלכה. אמנם הטור (יור"ד קמו סעיף טו) פסק לה להדיא.

טו גמ', לבית גליא וכו', פני המולך [ובריטב"א (עבודה זרה מו.) הגירסא, פני מלך] וכו', עין כל עין קוץ. כתב החסדי דוד (על התוספתא שם), דקתני תלת גווני משום דיש שלשה מיני עבודה זרה. א. בית שעובדים אותו בעבודה זרה, ב. צלמים העשויים כפרצוף פנים, ג. אשרה, דהיינו אילן הנעבד. וכנגד הצלם שקרוי פני מלך, אמרו שיש לכנותו פני כלב, וכנגד הבית שקרוי בית

הדרך היומית

מסכת תמורה דף כח – דף כט

כ אדר – כא אדר התשע"ב

ותירץ, דמשכחת לה בהקצוהו היום לשבע שנים דנאסר לאלתר, וכן בגדעון לא היה הפר בן שבע שנים, אלא הוקצה לשבע שנים. וכדבריו הקשה ותירץ בפירוש הריב"א (ויקרא א,ב). אמנם עיין מה שכתבנו לעיל באות כה. נוכח קשה ללישנא בתרא דרש"י ד"ה ל"א, דסבר דהכא הותר משום דעבר שבע שנים, דמכל מקום הוה פסול מדין זקן.

כח גמ', ולילה זורת. כתב המקדש דוד (קדשים סימן כז), דיש לעיין מה שייך איסור זרות בחוץ, הא בבמה מקריבין אפילו זרים. וכתב דנראה, דאדרבה הדין נותן לאסור משום זרות אף בבמה כיון דהוי הקרבה, וכמו טמא שהקריב בבמה חייב, אלא דבבמה נתרבו זרים אף לכתחילה, אלא שנתרבו דוקא בשעת היתר הבמות, אבל בשעת איסור הבמות הותר לשעה על פי נביא, וחשיב הקרבה מעלייתא, זר אסור להקריב קרבן, וצריך להיתר על פי נביא. ועיין עוד בדבר אברהם (ח"ג סימן א סק"ד בהג"ה).

דף כט ע"א

א גמ', וכלי שרת. פירש רש"י ד"ה וכלי שרת, דהיינו שלא הוצרך לכלי שרת. וכתב המרומי שרה, דאין לומר שגדעון לקח כלי הדיוט והקדישם לכלי שרת, דהא אמרינן בזבחים (קטז:), דכל שהשתמש בהם הדיוט הוי פסול לכלי שרת.

ב גמ', ועצי אשירה. בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם (הוצאת מקיצי נרדמים סימן טו) כתב, ששריפת עצי האשירה היתה הוראת שעה, לפי ציווי אלקי לשם שריפת האשרה ומחית זכרה.

ג רש"י ד"ה עד שיעברו, בו שום עבודה וכו', ל"א אין מוקצה אסור אלא עד וכו'. כתב בחידושי הגרי"ז (זבחים עא.), דפירוש קמא סבר, דלא מהני להפקיע איסור מוקצה, דפסול מוקצה לא הוי מחמת שהיא מוקצה לעבודה זרה, אלא דכיון שהקצה את הבהמה לעבודה זרה, חל בה תלות פסול, וכרובע ונרבע דלא שייך לבטל איסורם. וכן הקשה המהר"י קורקוס (פ"ב מאיסורי מזבח ה"ד) לפירוש בתרא, דהוי כאשירה שבטלה, שאין מביאין ממנה עצים למערכה.

ד גמ', אין מוקצה אסור וכו', עד שיגזו ויעברו בו. לפירוש קמא דרש"י ד"ה עד שיעברו, היינו דלא נאסר אלא מאימתי שיגזו ויעברו בו. והקשה בחידושי הרמב"ם (בבא בתרא קטז:), דאדרבה, כיון שגוזזין אותה, נראה דאין דעתם להקריבה. ולכן הכריע כפירוש בתרא דרש"י, דרצה לומר דלאחר מכן לא הוי מוקצה.

ה תוס' ד"ה מנא ה"מ, תימה מהיכא תיתי לאסור וכו'. בחידושי הגרע"א תמה על תמיהתם, הא ודאי מסתבר לאסור להדיוט ככל נעבד, דמהיכא תיתי לחדש דבעלי חיים ליכא איסור להדיוט.

ו גמ', אמר רב פפא דאמר קרא ממשקה ישראל מן המותר לישראל וכו'. בקובץ הערות (סימן ל סק"ו) דן, אם האיסור לגבוה הוי משום דאסור להדיוט, או דמהאי טעמא גופא דנאסר להדיוט נאסר אף לגבוה, והוכיח מהא דאיתא בירושלמי (סוכה פ"ב ה"ז), דמים מגולים פסולים למזבח משום "משקה ישראל", והרי הטעם שאסור להדיוט שהוא מחשש סכנה לא שייך לגבוה, אלא דמוכח דסיבת הפסול הוא משום דאסור באכילה להדיוט. אך עיין שם שכתב להוכיח מהגמ' מנחות (סח:): איפכא.

ז גמ', דתניא כשהוא אומר מן הבקר שאין תלמוד לומר אלא להוציא את הטריפה. הרמב"ם (פ"ב מאיסורי מזבח ה"י) כתב, דפסול טריפה למזבח מקרא (מלאכי א, ח) דהקריביו נא לפחתך הירצך או הישא פינך. והקשה הבס"ף משנה, דלכאורה מבואר בדבריו דאינו אסור אלא מדרבנן, והא הכא דרשינן לה מקרא ד"מן הבקר". וכתב, דאפשר דהרמב"ם סבר דבאמת פסול מדרבנן, אלא שסמכו דינם על הכתובים. או שכוונתו לומר, דאף אי לא הוי פסול מן התורה, היה לנו לפסולו משום הקריבהו נא לפחתך. ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סימן קלד) כתב, דמשום דאיתא הכא שלוש דרשות לשלושה מיני טריפה, לא חש הרמב"ם לפרש את כולם, דהא אין דרכו אלא לפסוק הלכות, ולכך הביא טעם מדברי קבלה שהוא טעם לכולם.

ערוה ועבודת כוכבים. כתב בספר מתן בסתר בשם ספר בני שמואל, דלשיטתיה ילפינן לפסול נוגח, מרובע, דסבירא ליה דתרווייהו שקולין ויבואו שניהם. ועיין עוד ברמב"ם (פ"ג מאיסורי מזבח ה"ו). והחסדי דוד (על התוספתא ב"ק פ"ד ה"ח) כתב, דאף נוגח יליף מ"משחתם", דאין לך השחתה גדולה מזו, עיין עוד שם. ועיין עוד בהגהות הרד"ל (על תוס' ד"ה והאי) ובאות הבאה.

כג גמ', מיבעי ליה פרט לחולה זקן ומזוהם. בספר אוצר חיים הקשה, דהא איכא ארבעה מיעוטים לעיל, והכא ליכא למעט כי אם שלשה דברים. וכתב, דדוחק לומר דהאי תנא וי"ו ד"נמן הצאן" לא דריש. ותירץ, דהוי"ו איצטריך לנוגח, דלא אתי מהך קרא ד"משחתם", דלא יליף אלא דבר ערוה ועבודה זרה. ועיין באות הקודמת.

כד גמ', זקן. שיטת הרמב"ם (פ"א ממעשה הקרבנות ה"א), דזקן, בצאן הוי לאחר שתי שנים, ודבקר אחר שלש שנים. ועיין עוד בתוס' יומא (סה:): ד"ה משום דכתבו דאחר ג' שנים פסול להקרבה, נולכאורה כוונתם משום פסול

זקן]. אמנם השיטה מקובצת (כתובות עה). הביא בשם רש"י במהדורא קמא, דכתב, דלא ידענא מכמה הוי זקן גבי בהמה, דגבי אדם קיימא לן (חולין כד:): עד דמרתת. וכן המשנה למלך (פ"ד מאיסורי מזבח ה"ו) כתב, דלכאורה השיעור הוא, שרותת כבאדם, וקודם לכן רק לכתחילה לא מקריבין אותו. והביא דברי הרמב"ם דלא כתב כן. והרלב"ג (פרשת ויקרא הובא בכנסת הראשונים) כתב, דזקן הוי משעברו עליו שבע שנים, וזה מבואר מן החוש, שאחר זמן זה יתחילו להחלש פעולותיהם הטבעיות. ועיין להלן אות כו.

כה גמ', אין אסור אלא מוקצה לשבע שנים. פירש רש"י ד"ה לשבעה, בפירוש קמא, דאינו נאסר אלא אם הוקצה לשבע שנים. וכן שיטת התוס' בבבא בתרא (קכט:): ד"ה חוץ, והתוס' הרא"ש (שם), מובא בשיטה מקובצת (שם). וכן שיטת רבינו גרשום (הכא). אלא בדבריו מבואר, דאף אם הקצהו לשבע שנים אינו נאסר אלא לאחר שבע שנים. וכן משמע ברד"ק (שופטים ו, כה). אמנם בתוס' (שם) ובתוס' הרא"ש (שם) מבואר, דהיכא דהקצהו לשבע שנים נאסר לאלתר. וכן מבואר בריב"א המובא באות כז.

כו גמ', והתם מוקצה בלחוד הוה נעבד נמי הוה. הקשה החק נתן, לפירוש קמא דרש"י ד"ה לשבעה שנים, דגמרינן מקרא דאין איסור מוקצה אלא לאחר שבע שנים, והיינו דמעשה דקרא דהתם הוי מוקצה, ומכל מקום התירו הקב"ה, אם כן מאי מקשי, הא מצינן למימר, דאין הכי נמי דהוי נמי נעבד ומכל מקום התירו הקב"ה. והעולת שלמה ביאר, דריש לקיש סבר, דהא דאמר ה' לגדעון "קח את הפר השני שבע שנים", היינו קודם שיגמרו סוף שבע שנים, דאכתי לא הוי מוקצה, [אמנם עיין אות הקודמת], ולהכי פריך, דבלאו הכי הוה נעבד ואפילו הכי התירו הקב"ה, ואם כן דלמא הוי נמי מוקצה. וכתב, דלפי זה צריך לגרוס ברש"י ד"ה ופר, "שיפטמיהו" שבע וכו'. ולגירסא דילן ביאר, דקושית הגמ' דנילף מינה דלא הוי מוקצה, אלא אם כן עבדהו. אמנם הקשה דלפי זה, מה אמר רבא דלעולם עבדהו וחידוש הוא, הא עד השתא נמי ידע דחידוש הוא, אלא דיליף דהכי אורחיה למעבד. והדבר שאול (סימן סד, טז) ביאר, דריש לקיש סבר, דכשם שנצטווה גדעון להקריב בעצי אשירה כדי למחותה, (עיין לקמן כט. אות ב) כך נצטווה להקריב תקרובת הבעל, והיינו דקאמר קרא "שבע שנים", דבהכי חשיב מוקצה. ומקשינן דנעבד נמי הוה, ובלאו הכי אסור, וסגי בהא להקריבו, אלא על כרחך לאו מהאי טעמא נזכר בכתוב שהיה של שבע שנים. ולפי זה כתב, דהא דאמר רבא דחידוש הוא, היינו אף לריש לקיש, ואגב אורחה נקטוהו, אלא עיקר דבריו הוא, דבאמת עבדהו, ודברי ר' אבא בר כהנא מסייעי ליה, דהזכיר נמי "נעבד".

כז גמ', שמונה דברים התירו באותו לילה וכו'. הקשה הטורי אבן (ראש השנה י:): לשיטת הרמב"ם (פ"א ממעשה הקרבנות ה"א) דפסול זקן בבהמה הוי לאחר שלש שנים, עיין אות ב, אמאי לא מנה תשעה דברים, דהא הפר השני בן שבע שנים הוה. ועוד הקשה, ללישנא קמא דרש"י ד"ה לשבעה, דאין פסול מוקצה אלא בהוקצה שבע שנים, תיפוק ליה דכבר נפסל מדין זקן.

ברשותה דאמירתה לגבוה כמסירתה להדיוט. נולכאורה צריך לבאר כן לשיטת רש"י המובאת באות יב]. אמנם תוס' (שם) ד"ה או דלמא ביאר, דהספק הוא, דשמא מאחר דאיתיה בשעת ביאה, חל איסור אתנן למפרע משעה דיהיב לה, דבהאיא שעתא לא היה הקדש. נולא חשיב שהאתנן חל על הקדש].

טז גמ', שם. כתב המאירי (עבודה זרה סג.), דהיכא דקדמה ומכרתו, יש אומרים דתלי בהאי ספיקא, דמה לי מכרו לשמים ומה לי מכרו להדיוט. ויש אומרים, דודאי אין עליו שם אתנן, ממה שאמרו דהצד להתיר משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, דמשמע דבמסירתו להדיוט אין אחריו שם אתנן כלל. ועיין במרומי שדה (שם) שכתב איפכא, דבקדמה ונתנה לאדם במתנה, ודאי אסור.

יז גמ', והא מחוסר משיכה. כתבו בחידושי הרמב"ן והרשב"א והר"ן (עבודה זרה סג.), דאין הקושיא אלא אליבא דריש לקיש, דאמר משיכה קונה מן התורה, אבל לרבי יוחנן דאמר, דמדאורייתא מעות קונות, לא קשיא מידי, כיון דמדאורייתא מעות קונות ואתנן אסור מדאורייתא. וכתבו, דכן נראה שפירש רש"י (שם) ד"ה עובד כוכבים. אמנם תוס' (שם) ד"ה והא כתבו, דפריך אפילו אליבא דרבי יוחנן, דכיון שהפקיעו חכמים קנין במעות, גם ממנה הפקיעו, ואין כאן אתנן. אמנם התוס' (שם) בד"ה בזונה, כתבו דשינויא דגמ' דמיירי בזונה עובדת כוכבים, לא אתיא לרבי יוחנן, דהא אית ליה דעובד כוכבים קונה במשיכה ולא במעות.

יח גמ', כגון דקאי בחצרה. כתבו תוס' בעבודה זרה (סג.). ד"ה כגון, דמכל מקום בטלה סתם, אפילו אי קאי בחצרה עם טלאים אחרים שלו, ואינו יכול לדחותה לטלה מן השוק, מכל מקום אין שם אתנן חל עליו, אף אי יש ברירה, דאין אתנן חל אלא על המבורר בשעת ביאה. והקשו בחידושי החתם סופר, במרומי שדה (שם) והחיי אריה, מאי שנא מ"מחיר כלב", דמבואר לקמן (ל). דנאסר בכהאי גוונא. ובדפוס פיזורו הגירסא בתוס' (שם), דבטלה סתם מותר אפילו עומד בחצרה, הואיל ויכול לדחותה לטלה מן השוק אפילו לא נולד עדיין, ולפי זה אתי שפיר.

יט גמ', הא יחבית לה מעיקרא. פירש רש"י ד"ה הא, דהואיל וקאי בחצרה, קניא ליה בשעת ביאה מיד, ואמאי קרי ליה ואחר כך נתן. ועוד, דפשיטא דאסור. וכתב בחידושי הראב"ד (עבודה זרה סג.), דגבי זונה גויה נמי מצי לאקשויה הכי, דקא קני ליה להאי משעת ביאה. וכתב, דתירוצא נמי סליק לתרווייהו בענין אחד. וכן כתב הקדשי דוד הכא.

כ תוס' ד"ה כגון, בתוה"ד, אבל הקנה לה קנין סודר כשתיבעלי לי תקני וכו'. כתב המנחת חינוך (תקעא, טז), דצריך לומר שבשעת ביאה הקנה לה בקנין סודר, דאי קודם ביאה הקנה לה, בשעת ביאה לא קניא, דהדר סודר למריה. אמנם מלשון השיטה מקובצת (אות ט' בהשמטות), לא משמע כן, דכתב בסוף דבריו, דמשכחת לה לפי המסקנא על ידי קנין סודר קודם הביאה שתקנו בשעת הביאה וכו'.

כא גמ', אתנן זכר. פירש רש"י ד"ה אתנן זכר, שבא על הזכר ונתן לו אתנן, אסור להקרבה. כתב המנחת חינוך (תקעא, י), דאינו מבואר להדיא לגונא דהזכר הנשכב נתן אתנן לשוכב, אי נאסר או לא, כיון דהוי כמו אשה שנתנה לשוכב דלא הוי אתנן.

כב גמ', חוץ מאתנן אשתו נדה מי"ט זונה כתיב והאי לאו זונה היא. כתב הפרי מגדים (או"ח אשל אברהם קנג סקמ"ח), דלאו דוקא אשתו נדה, אלא הוא הדין נמי בזונה פנויה שהיא נדה, דהא כתב הרמב"ם (פי"ח מאיסורי ביאה ה"ה), דנדה לא הוי זונה לכהונה. וכן מותרת היא לו לאחר זמן. וכן כתבו המנחת חינוך (תקעא, י) והערות השלחן (הלכות אסורי מובה נו, ח) והשער הציון (או"ח שם סקצ"ג). אמנם הלכות הלכות כתב, דאפשר דאתנן של פנויה נדה אסור, דהיא בכלל כל העריות. וכתב שם בעין משפט (אות ל), דלא דמי לאשתו נדה, דהתם ממעטינן מדכתיב "זונה" ולא "אשה", מה שאין כן בפנויה. עוד כתב, דאף לפי מה שכתב רש"י בד"ה הבאות בעבירה, דאין אתנן בנדה משום דיש לה צד היתר, היינו משום דמוזמנת לטבול כשיכלו

ח גמ', סלקא דעתך אמינא הני מילי היכא דלא היה לה שעת הכושר וכו'. הקשה הרש"י, לפי זה, מנלן דמוקצה ונעבד שרי להדיוט, הא איצטריך קרא למעוטי היכא דהיתה לה שעת הכושר, דלא ילפינן "ממשקה ישראל". וכתב, דעל כרחק צריך לומר כמו שכתבו תוס' במנחות (ו). ד"ה כתב, דלמסקנא אחר דגלי לן קרא דטרפה נאסר אף היכא דהיתה לה שעת הכושר, גמרינן, דאיכא פסולא דמשקה ישראל בכל גווני. וכתב, דלפי זה לא נצטרך למה שכתב רש"י בד"ה אימא תשתרי. וקדשי דוד כתב, דאף רש"י מודה לכך, אלא דבתחילה לא הוכרח לפרש כן, עיין שם.

ט גמ', לא צריכא דשקלה אגרא חדא ויהיב לה מאה וכו'. כתבו הערוך השלחן העתיד (הלכות איסורי מובה סימן נו סק"ב) והלקוטי הלכות (עיין משפט אות ש), דאין כולן נאסרין אלא כשנתן כולן בבת אחת.

י גמ', שם. הקשו בשו"ת בנין ציון (חדשות סימן קמח) והזרע אברהם (ח"ב סי"א אות ה), דלכאורה תלוי האי דינא בהא דפליגי אביי ורבא לעיל (ו); בהדין דמסיק בחבריה ארבע זוזי ברבינתא, ויהיב למלוה גלימא דשוי חמשא, אי מפקינן מיניה חמש או רק ארבע. וכתב הזרע אברהם, דשאני רבית דכיון דמכל מקום לא קצץ ליה חמש, אין על הזוז החמישי שם רבית קצוצה, מה שאין הכא כמה דיהיב לה הוי אתנן.

דף כט ע"ב

יא גמ', שקדמה והקריבתו. כתב התורת חיים (עבודה זרה סב); דמיירי שהיתה חייבת להביא קרבן, ואשמועינן דנפקה ידי חובתה, דלא הוי אתנן למפרע. ובספר עבודת עבודה (שם) כתב, דנפקא מינה אי זורקין הדם, ואי כבר זרקו, נפקא מינה אם הבשר נאכל.

יב גמ', אי נימא דאקניה ניהליה לאלתר פשיטא דמותר דעד כאן לא בא עליה. כתב רבינו גרשום, דרצה לומר דבכהאי גוונא אפילו לא קדמה והקריבתו מותר. וכן כתב הרשב"א בתורת הבית (משמרת הבית ה"ד) בדעת רש"י. [ואפשר דכוונתו לרש"י עבודה זרה (סג.) ד"ה קני, דכתב, קודם ביאה פשיטא דמותר דאע"ג דע"מ ביאה יהיב ניהליה כיון דמקמי ביאה יהיב ניהליה לאו שכר ביאה הוא]. אמנם שיטת התוס' בעבודה זרה (סב); ד"ה אלא, דלא שרי אלא היכא דליתיה בשעת ביאה, אבל אי איתיה בשעת ביאה חל עליו שם אתנן למפרע, עיין שם. וכתב הקהילות יעקב (שבועות סימן כב), דלפי דבריהם מוכח, דדבר שאינו בעולם דלא שייך שיחול איסור מכאן ולהבא, לא חל עליו אף איסור למפרע. וכן כתב הצפנת פענח (פ"ג מתשובה ה"ב).

יג גמ', שם. עיין מה שכתבנו באות הקודמת, דשיטת רש"י, דאפילו לא קדמה והקריבתו מותר. וביאר בדבר שאול (סה, ד) על פי רש"י בעבודה זרה (סג.) ד"ה ואי, דכיון דאמר לה שתקנה מעכשיו, היתה כוונתו לתת לה הטלה במתנת חנם, והיתה כוונתו לרצותה שתסכים להיבעל לו.

יד גמ', ואלא דאמר לה לא ניקני לך עד שעת ביאה מי מציא מקרבה ליה איש כי יקדיש וכו'. גירסת הגמ' בעבודה זרה (סג.) היא, "ואי דלא אמר לה קני לך מעכשיו היכי מצי מקרבה וכו'". וכן הביא רבינו גרשום הכא, כעין גירסא זו. והקשה בחידושי הרשב"א (שם) להאי גירסא, דלכאורה הכא שלה וברשותה הוא, דכיון דמשכתייה קניתייה במשיכה, דאין הבעילה אלא כדמים, דהא מי שמשך ופסק דמים קנה אף על פי שלא פרע, דאין המעות אלא כחוב אצל הלוקח. וכתב בחידושי הריטב"א (שם), דקושיא גדולה היא, וכתב דצריך לומר, דשאני הכא דכסיפא ליה מילתיה למיתבעיה לביאה, ולהכי אנן סהדי דלא מקני לה כלל, מה שאין כן במשך פירות גמר והקנה לו. והמאירי (שם) כתב, דאין הביאה דמים על הטלה, אלא אדרבה הביאה היא הפעולה, שעליה משלם בטלה, ולפיכך כל זמן שלא בא עליה לא זכתה בטלה.

טו גמ', בעי רב אושעיא קדמה והקדשתו מאי. ביאר הריטב"א (עבודה זרה סג.), דמספקא ליה, מי אמרינן דאין דעתו להקנותו לה כל זמן שהטלה בעולם, או דילמא דעתו להקנותו כל זמן שאינו ברשותה, והכא ליתיה

הדרגת היוזמי

מסכת תמורה דף כט - דף ל

כא אדר - כב אדר התשע"ב

(קדושין כ.) דדווקא לכופו אין רבו יכול, אבל הוא מותר בשפחה כנענית. והמשנה למלך (פ"ג מעבדים ה"ד) תמה עליו מסוגיין, דאם כן מאי משני דהכא במאי עסקינן כגון דלית ליה אשה ובנים, הא אכתי מישרא שריא ליה. ותירץ המנחת חינוך (תקעא, י), לפי מה שכתב באות ג דאף בביאה המותרת הוי אתנן, ורק היכא דרבו כופהו לא להוי שם זנות, ומשום הכי הכא אף דמותר בשפחה כנענית, כיון דאין רבו כופהו לכך, הויא ביאת זנות.

ו) רש"י ד"ה אין רבו, בתוה"ד, ורבי דאמר לא הוי אתנן לית ליה האי סברא וכו'. אמנם הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ו מ"ב) כתב, דאף רבי מודה דאם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, אלא דסובר דמכל מקום לא הוי אתנן, כיון דעבד עברי הותר מכללו אצל שפחה כנענית.

ז) מתני', ואיזהו מחיר כלב וכו', תחת כלב. ביאר המושב זקנים (דברים כג, יט), דטעמא דנקט קרא "מחיר כלב", ולא שאר בהמות טמאות. משום שהוא דבר המצוי, כיון שהכלב משמש לצורך שמירה, ולפעמים ימצא אחד שיקנה כלב כדי לשמור עדר צאנו, ונותן בעבורו למוכר טלה או גדי, אבל הוא הדין לשאר בהמות טמאות. אמנם מסתימת הרמב"ם (פ"ד מאיסורי מזבח ה"טז) משמע, דלא נאסר אלא מחיר כלב. וכן מבואר ברש"י בחגיגה (יד: ד"ה שאלו ובתוס' (שם) ד"ה לסרוסי. והחינוך (מצוה תקעא) כתב, דהטעם שאסרה תורה מחיר כלב, לפי שהכלבים עזי נפש, ושמא מתוך שיחשוב בעל הקרבן עליהם ועל טבעם החזק, תחזק נפשו ותקשה ערפו ולא יתנחם על חטאיו כראוי. והמשך חכמה (שם) כתב, דהא דלא אסרה תורה אלא כלב, משום שהוא מיוחד לזנות, כדאיתא בבבא מציעא (עא.).

ח) מתני', אתנן הכלב ומחיר זונה הרי אלו מותרין שנאמר שנים ולא ארבעה. הקשו התוס' ביבמות (נט: ד"ה שנים, מהיכא תיסק אדעתיה למיסר דאיצטריך קרא למעוטי. ותירצו, דסלקא דעתך לאסור משום דאיתקוש להדדי.

ט) תוס' ד"ה ואידך, בתוה"ד, אבל לר"ת דפסק הלכתא דאין ברירה היכי פריך וכו'. כתב בתוס' הגרע"א (פ"ו מ"ג ובחידושי לשו"ע יור"ד טז סק"ה), דיש ליישב, דכיון דהמחיר כלב מעורב עם התשעה האחרים שהם מחיר טלה, מן התורה בטל ברוב, ורק משום דבעלי חיים חשיבי לא בטלי, ואם כן בדרבנן שפיר סמכינן אברירה. וכן כתב הקרית ספר (איסורי מזבח פ"ד). אמנם השפת אמת ביאר קושיית התוס', דאי מדאורייתא אין ברירה כולן אסורים, דכיון דאין ברירה, אמרינן דכל שה הוחלף על חלק עשירי מכל שה ומהכלב, דמנלן לומר דכל אחד מחליף בחד. והרש"ש כתב, דלשיטת המרדכי (הובא במשנה למלך פ"א ממטמאי משכב ומושב הי"ד), דכל שבא לעולם על ידי תערובת לא בטיל, הכי נמי לא שייך ביטול.

י) בא"ד, ואמר מורי הרמ"ר כלל גדול בדין זה דודאי וכו', אבל הני תערובתן באיסור וכו'. הריטב"א ביומא (נה: ה) הביא דברים אלו ודחאם, דהא בכל איסורין שבתורה אין הפרש בין נפל האיסור בהיתר, או שהיה היתר ונאסר מקצתה אחרי כן ואינו ניכר, כגון שנטמא אחד מהם, או שנאסר בקונם, או מפני חמץ בפסח וכיוצא בו. ולכך כתב ליישב, דשני לוגין שאני, דעל ידי ברירה אנו רואין כאילו האיסור עומד בפני עצמו וההיתר בפני עצמו, והיינו כמו שכתב הרש"ש כאן, דהתם לא קרא שם תרומה אלא על מה שעתיד להפריש ואם כן מה ששותה הן חולין ודאין. ואת הגמ' ביומא יישב, דהנותנין מעות בשופרות, על דעת הכהנים נותנין, שיהיו מעות אלו מעכשיו כפי מה שירצה כהן בשעת ההקרבה. וכן שיטת התוס' בבכורות (נו: ד"ה לברור, וכתבו שם ליישב סוגיא דילן, דמסתמא כך היה דעתו מתחילה דאותו שיברור אחר כך, הוא כנגד הכלב. ועיין באות הבאה.

יא) בא"ד, שם. עיין קושיית הריטב"א באות הקודמת. ובשו"ת החתם סופר (או"ח קכט) והטהרת הקודש (זבחים פב). כתבו, דאין כוונת תוס' דאם נודע האיסור אחר שנתערב שייך ברירה, אלא כוונתם דכל שמעולם לא נודע הדבר, כגון שנים שקנו או ירשו חביות של יין, ואחד מהם ניסך חלקו, אמרינן יחלוקו, דהוברר הדבר למפרע דקמי שמיא גליא שזה היה חלקו, ולא מצי אסר חלק חבירו. אמנם הגרע"א (בהגהות לטהרת הקודש) תמה דאין

ימי נדותה, מה שאין כן בפנויה דאינה מזומנת. וכתב דכן כתב התפארת ישראל (פ"ו מ"ב יכין אות טז).

כג) גמ', נפקא ליה מדרבי דתניא רבי אומר וכו'. כתב המלאכת חושב, דאף דלפי זה לכאורה לוי פליג אדרבי, מכל מקום כשם שרבי תנא ופליג, כך לוי, דהא כתב הכסף משנה (פ"ה מתעניות ה"טז), דלוי היה גדול מרב. אך עיין יד מלאכי (כללי התלמוד, תקנט), דדן רבות בהאי כללא אי הכרח הוא בכל מקום.

כד) גמ', אף על פי שאין ראייה לדבר וכו'. כתב המלאכת חושב, דרבי לא חשיב אתנן בכהאי גוונא מסברא, כיון שהדרך שהוא נותן לה, ולא היא כדאמרינן בכתובות (סד:), ומשום הכי סגי ב"זכר לדבר".

כה) גמ', ורב האי תועבה מאי עביד ליה. לכאורה צריך ביאור, אמאי לא אמרינן דרב סבירא ליה, דאי לא כתיב "תועבה", לא הוי ידעינן דאפילו אתנן זכר אסור].

כו) גמ', ורבא אמר וכו', מ"ט ילפי מהדרי וכו'. הקשה המלאכת חושב, איך ילפינן זונה כותית דאין זרעו מיוחס אחריו מזונה ישראלית דזרעו מיוחס אחריו ושייך התם "ולא יחלל זרעו". וכתב, דצריך לומר, דסבירא ליה לרבא, דהא דלא מיקרי זרעו, אינו ענין קל יותר מהיכא דנקרא זרעו מחולל. אמנם הקשה, איך ילפינן אתנן ישראלית מכותית, לפי מה שכתב הלחם משנה (פ"ד מאיסורי מזבח ה"ח) בדעת הרמב"ם (שם) וכן כתב הברכת הזבח, דאף רבא אית ליה גזירה שוה ד"תועבה תועבה" ומינה ילפינן לכותית, והדר ילפינן ישראלית מכותית, הא הווי במה מצינו למילף קל מחמור.

כז) גמ', אבל היכא דזונה מעיקרא ה"ג דאסור. ביאר רבינו גרשום, דזונה מעיקרא היינו דכבר אמר לה אחר הא לך אתנן וקיבלה, דהשתא אפילו בא עליה אחר בסתם ואחר כך נתן לה סתם אתננה, אסור. נאף על גב דלא נעשית על ידי זה זונה לכהונה, שאני הכא דכדי למיחל עלה שם אתנן לא בעי אלא ביאת הפקר, ולא תלי בשם זונה לכהונה].

דף ל ע"א

א) גמ', סלקא דעתך אמינא הואיל ובנין אב הוא לא ניתסרו וכו'. לכאורה אפשר לבאר הסלקא דעתא, דלמיחל שם אתנן זונה בעינן ביאת הפקרות, ולהכי סלקא דעתין דרק ביאה המותרת מצד עצמה הוי ביאת הפקרות, אבל היכא דאיכא איסורא אי אפשר לומר דהוי סתם ביאת הפקר].

ב) רש"י ד"ה מישרא שרי, בתוה"ד, הא ליתא תנא דאסר אתנן המותרת אלא ר' אלעזר לחודיה. הקשה החיני אריה (לעיל כט:), הא אף רבא סבר דאפילו מפנוי הבא על הפנויה הוה אתנן והלכה כרבא. נאפילו לשיטת תוס' (שם) ד"ה גירסא, דמורה רבא דפנוי הבא על סתם פנויה לא הוי אתנן, מכל מקום היכא דהויא זונה מעיקרא הוי אתנן. וכתב, דאין הכי נמי דלרבא לא קשיא, וקושיית הגמ' אליבא דאביי, וכן רב הונא דשני הוה תלמיד לרב, ואמרינן לעיל (שם) דרב סבר כאביי, עיין עוד שם.

ג) גמ', שפחה לעבד עברי מישרא שריא. כתבו המנחת חינוך (תקעא, י) והקובץ הערות (נו, ג), דאף דאתנן שייך נמי בביאת היתר, כמו פנויה לרבי אלעזר, וכן בביאת נכרית המותרת בצנעה מן התורה, ומשום דמכל מקום הוי זנות, שאני עבד עברי דרבו כופהו לבא אל שפחה כנענית, ולא שייך לומר דהוי שם זנות. וכתב המנחת חינוך, דלפי זה, הא דנקט לשון "שרי" היינו על ידי כפיה, ולשון הש"ס דקדשים משונה קצת, כידוע.

ד) גמ', שם. כתב הקובץ הערות (סימן מז סק"ב), דאף דמבואר בתוס' בגיטין (מא: ד"ה לא תוהו, דעבד עברי אסור בשפחה כנענית שאינה של רבו, וכדכתב שם המהרש"א. היינו משום דאין הולדות לרבו ואינה עבודת רבו, אבל הכא מיירי ששאל שפחת אחר כדי שיהיו הולדות לו, ומשום הכי אמר לו תלין שפחתך אצל עבדי, והוי עבודת רבו, וכופהו לכך.

ה) גמ', דתניא אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית. כתב רבינו גרשום, דאפילו איסור איכא. וכן מבואר בפירושו המשניות להרמב"ם (פ"ו מ"ב), וכן משמע בתוס' בבא בתרא (יג). ד"ה כופין. אמנם שיטת הריטב"א

יח) תוס' ד"ה רבי אליעזר, בתוה"ד, ולא נהירא דבפ' אלו טריפות מפרש בהדיא דאפי' להדיט נמי אסור וכו'. עיין במרחשת (חלק א' סימן ה' סק"ד-ח) שהאריך ליישב דברי רש"י מסוגיית הגמ' בחולין. ובעיקר דברי רש"י דמחלק בולד טריפה בין האיסור לגבוה לאיסור להדיט, כתב (בסק"ה), ולהדיט הולד מותר משום דכיון דעיקר איסור טרפה היא משום שאינה חיה וכדילפינן מקרא (ויקרא יא, ב) ד"זאת החיה אשר תאכלו" חיה אכול שאינה חיה לא תאכל, ואם כן הולד שיש לו חיות בפני עצמו ובכלל "חיה" הוא, מותר אף דירך אמו הוא והוי טרפה, מכל מקום כיון שחיה אין איסור, והיינו דוקא להדיט, אבל לגבוה דילפינן איסורא מקרא ד"מן הבהמה" להוציא את הטרפה, דלא תלה הכתוב איסורו בחיות הבהמה, אלא כל בהמה שיש בה חסרון טריפות אסור להקריבה לגבוה משום מיאוסה או טעם אחר.

יט) מתני', רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר וכו'. עיין מה שכתבנו לקמן (לא). אות ו, אי פליגי רבנן עליה.

כ) מתני', שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. המנחת חינוך (תמא, ב) נקט, דהפדיון לא חל, והבהמה עדיין בקדושתה, דהוי דין בפדיון. אמנם האור שמח (פ"ב מחמץ ומצה ה"ו) כתב, דהפדיון חל, אלא דאינו מתיר להאכילם לכלבים משום בזיון קדשים. והוכיח דבריו מהא דקתני בבבא קמא (נא), דאי נפדה כשהוא חי ואחר כך מת, אסור להאכילו לכלב.

כא) גמ', פרט לפרה שאין באה לבית דברי רבי אליעזר. מבואר במתניתין בפרה (פ"ב מ"ג), דחכמים פליגי ארבי אליעזר, וסברי דאתנן פסול לפרה. וכתבו הר"ש והרא"ש והר"ע מברטנורא (שם), דלרבי אליעזר מותר לפרה אף מחיר כלב, דאתנן ומחיר כלב כתובין יחד. ומכל מקום מודה רבי אליעזר, דשאר הפסולין נוהגין בפרה.

כב) גמ', וחכמים אומרים לרבות את הריקועין וכו'. כתבו התוס' בעבודה זרה (יז). ד"ה מהו, דהיינו דוקא לבית המקדש, אבל מידי דהר הבית פשיטא דשרי.

כג) גמ', ויהיו מוקדשין אתנן ומחיר חל עליהן מקל וחומר ומה עופות וכו'. הקשה הקדשי דוד, מאי פריך, הא כיון דאיצטריך קרא ד"לכל נדר", למיסר אתנן בעופות, כדאמרינן במתניתין, מוכח דאין אתנן חל על המוקדשין, דדוקא משום הכי סלקא דעתין דאף בעופות אין נוהג אתנן. וכתב, דצריך לומר, דאף ללא הקל וחומר ממוקדשין הוה אמרינן דאין אתנן בעופות כיון דאין המום פסול בהם, והא דקתני במתניתין משום קל וחומר במוקדשין, לרווחא דמילתא נקט לה, אחר דבא קרא להתיר במוקדשין.

כד) גמ', אמר רב הושעיא בממנה על פסחו ורבי היא וכו'. איתא בגמ' פסחים (צ), דאמר אביי, דאי לאו דאוקמיה רבי הושעיא בממנה על פסחו, הוה מוקמינא לה בקדשים קלים ואלבא דרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים.

כה) גמ', מחלוקת שעיברו ולבסוף נרבעו דרבי אליעזר סבר עובר ירך אמו וכו', היא וולדה נרבעו וכו'. הקשה בשו"ת הגרע"א (מהדור"ק קעב) דאי אמרינן היא וולדה נרבעו, היאך מותר לבעול אשתו מעוברת, דשמא מעוברת היא נקבה ויהיה כבא על בתו. ותירץ, דהוה כבא על פחותה מבת ג' דאין ביאתה ביאה. ועיין שם אמאי ליכא אף איסור דרבנן. [והבית אהרן (בבא קמא מז). הקשה על דבריו, דלמאן דאמר (בסנהדרין נח): דגוי אסור בבתו, איך מותר באשתו מעוברת, הא לא נאמרו שיעורין (דבת ג') בבני נח]. והתפארת ישראל (פ"ו מ"ה בועו אות ג) כתב, דלא קשיא מידי, דכיון דהוי ירך אמו, הוה ליה הולד כגוף האם בעצמה ותרווייהו כגוף אחד חשיבי, ודוקא במעשה שאסור באם כרביעה, אם עשהו באם נאסר אף הולד דנאסר עם האם, אבל מעשה שאינו אסור או פוסל באם אלא דווקא בולד, כשעשאו באם לא הוה כעשאו גם בולד, דטפל לאמו. וכן כתב הבית אהרן (שם).

כו) גמ', רבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור. כתבו התוס' בסנהדרין (פ): ד"ה אלא בתירוצם הראשון, דהא דחשיב ליה זה וזה גורם, היינו כמאן דאמר חוששין לזרע האב, דלמאן דאמר דאין חוששין, חד גורם הוא. ובתירוצם השני כתבו, דאף למאן דאמר דאין חוששין לזרע האב, היינו דוקא

לפרש כן, דהא תוס' כתבו ליישב הגמ' ביומא, והתם חל האיסור על מעות מסוימות. ובחידושי חתם סופר (הכא) כתב ליישב הגמ' ביומא, דממון של קנינים השותפות בממון, ואין שום חלק מבורר, כמו שכתב הסמ"ע (סימן רצב סק"ל).

יב) בא"ד, שם. כתב הרש"ש, דהתוס' יו"ט (פ"ו מ"ג) הביין, דכוונתם דבהאי גוונא לכולי עלמא יש ברירה, ולפי זה מיושבת שיטת רבינו תם דפסק אין ברירה. ותמה עליו, דסוגיין דהכא איתא נמי בבכורות (נו), וקתני התם, דקשיא דוקא למאן דאמר יש ברירה. אמנם כדברי התוס' יו"ט כתבו החק נתן והרדב"ז (פ"ד מאיסורי מזבח הי"ז). וצריך לומר, דסבירא להו, דמדבסוגיין לא אמרינן הכי משמע דהוי לכולי עלמא. וכן כתב החזון איש (דמאי טז סק"ט) בדעת הרמב"ם (פ"ד מאיסורי מזבח הי"ז), דסוגיין איתא אף למאן דאמר אין ברירה, מדלא אמר בהדיא שמע מינה אין ברירה. וביאר, דכיון דאין מחיר מבורר, אין לאסור משום מחיר, כיון דלא נתיחד שום טלה במחיר הכלב, ואיקלשא סיבת האיסור, ומכל מקום אין מתירין כולם, כיון דעל כרחק יש כאן מחיר כלב, וכתב, דאפשר דהוא מדרבנן. אלא דלפי זה, קושיית הרש"ש באות הבאה אינא מיושבת, עיין שם.

יג) גמ', הכא במאי עסקינן כגון דטפי דמי כלב מחד מינייהו וכו'. הקשה הרש"ש, דמכל מקום יברור כמה ששוה כנגד הכלב, ויותרו שאר הטלאים. והמהר"י קורקוס (פ"ב מאיסורי מזבח הי"ד) ביאר, דבשלמא אחד תלינן שהוא החליף כנגד הכלב ואין איסור מעורב בשאר, אבל כשיש יתרון על הטלה, אותו יתרון מעורב בכל ואין לנו להתירו על ידי שיקח שני טלאים. ועיין בשו"ת עונג יו"ט (א, לג).

דף ל ע"ב

יד) תוס' ד"ה מנא הא מילתא, בתוה"ד, וקשיא וכי לא היה יודע דמתני' קרא דריש וכו'. בחידושי הגר"ח (על הש"ס בענין אין זנות לבהמה) יישב שיטת רש"י, דדרשא דמתניתין אינו אלא למעט שלא ליתן האמור של זה זוה, כדביארנו בעמוד א' אות ח, אבל הכא רצתה הגמ' שאתנן כלב יהא אסור מדין אתנן זונה, ולא איסור חדש, ואין למעט זאת משנים ולא ארבעה.

טו) גמ', אי בעית אימא סברא גבי עבודת כוכבים ניחא ליה בניפחיה גבי שור הנסקל לא ניחא ליה בניפחיה. הריטב"א (בעבודה זרה לד): ביאר, דגבי עבודת כוכבים כיון דניחא ליה בניפחיה, דעתו להתפיס ולעשות תקרובת אף מפרשה. והקשה הדבר אברהם (ח"ב סימן לג, ג), דלפי זה מאי קאמר דשור הנסקל לא ניחא ליה בניפחיה, דמשמע דאי הוה ניחא ליה היה נאסר, והרי שור הנסקל איסורו מאליו הוא ולא על ידי הבעלים. וכתב, דאולי יפרש דכוונת הגמ', דלא שייך בשור הנסקל ניחא ליה בניפחיה, משום דאינו יכול לאסור מעצמו מה שאינו מגוף השור. אבל הביא, שרבינו גרשום פירש כאן, דשור הנסקל לא ניחא ליה בניפחיה משום דהולך למות. ולכך כתב לפרש, דכיון דניחא ליה בניפחיה בטל הפרש לגבי הבהמה וחשיב כגופה, וממילא נאסר כאבר ממנה, ומשום הכי בשור הנסקל פירשו מותר דלא ניחא ליה בניפחיה ולהכי לא בטל לגופו. עיין עוד שם שהכריח, דאף בדעת הריטב"א צריך לומר כן.

טז) מתני', עופות הרי אלו אסורין. פירש רש"י ד"ה נתן, דהיינו עופות חולין. אמנם הרמב"ם (פ"ד מאיסורי מזבח ה"ו) כתב דאתנן חל אף על עופות מוקדשין, מדברי קבלה. והראב"ד השיג עליו, דדינא דמתניתין איירא בעופות חולין ולא בקדשים. וכתב הלחם משנה (שם) דהרמב"ם מפרש, דמתניתין איירי בעוף של מוקדשין, ואף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, גזירת הכתוב הוא. ומה שכתב "דברי קבלה", רצה לומר, דבר שאין לו טעם, וכן כתב בספרי דבי רב (לרבי דוד פארדו, על הספרי פסקא רסא).

יז) רש"י ד"ה ולד טריפה לא יקרב, אבל להדיט ד"ה מותר וכו'. הקשה בחידושי הגר"ז (מנחות ו), הא כיון דלהדיט מותר, חשיב "ממשקה ישראל", ולמה אסור לגבוה. [והיינו לפי מה שכתבנו לעיל כט. אות ח, דאיסורא דגבוה הוי משום "ממשקה ישראל"].

הדרק היוזמי

מסכת תמורה דף ל – דף לא

כב אדר – כג אדר התשע"ב

ינקה מן הכשרה, אף דעיקר גדילתה מן האיסור, אין הולד נאסר, דהוי זה וזה גורם ושרי.

(ו) **תוס' ד"ה שינקה חלב רותח**, וה"ה בכרשיני עבודת כוכבים וכו'. מבואר ברמ"א (יור"ד סימן ס"א), דלמד דתוס' כתבו כן להלכה, דסברי דלא פליגי רבנן עליה דרבי חנינא בן אנטיגנוס. אמנם הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ו מ"ה) כתב, דאין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס. וכן משמע ביד החזקה, שלא הביא הא דולד בהמה שינקה מאיסור שאסורה לגבי מזבח. ועיין עוד אות הבאה.

(ז) **בא"ד, שם**. וכן פסק הרמ"א (יור"ד סימן ס' סעיף א), דבהמה שנתפטמה כל ימיה בדברים האסורים, אסורה. מיהו הש"ך (שם סק"ה) צידד, דגם התוס' לא אסרו להדיוט, רק בכרשיני עבודה זרה שהם איסורי הנאה, אבל בינקה מטריפה, וכיצא בזה, ודאי שרי להדיוט, מאחר דאותו האיסור כבר מעוכל והוי כשרוף. וכן כתבו בפסקי תוס' הכא. עוד כתב הש"ך, דאפשר לומר, דלא כתבו כן התוס' אלא לדברי רבי חנינא בן אנטיגנוס, ואין הלכה כוותיה. ועיין גם באות הקודמת.

(ח) **גמ', תזבח ולא גיזה**. כתב השיטה מקובצת (בכורות טו. אות ב) בשם תוס' חיצוניות, דהוא הדין דעבודה ממעטינן מהאי קרא, דשניהם שוים.

(ט) **גמ', ואכלת ולא לכלבין וכו'**, מכאן שאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים. בגמ' בבכורות (לב:), איתא, דמותר להאכיל בכור בעל מום לעובדי כוכבים, כצבי ואיל. וכתבו התוס' (שם) ד"ה פסק ובפסחים (כט.) ד"ה אין פודין ובזבחים (ע"א:), ד"ה ובטריפה, דמההיקש לצבי ואיל גמרינן, דהיכא דנשחטה הבהמה כדין והותרה לישראל, מותר להאכילה אף לעובד כוכבים ולבהמה, ומקרא ד"ואכלת" גמרינן, דהיכא דאין הבשר נותר לאכילת ישראל, אסור להאכילו אף לכלבים. אמנם בחידושי הרמב"ם והרשב"א (חולין טט:), כתבו, דמקרא ד"ואכלת" גמרינן, דאסור להאכילו לכלבים אף בגוונא דהותר לישראל, ומההיקש לצבי ואיל גמרינן, דמותר להאכילו לעובד כוכבים. [והיינו היכא דמותר לישראל].

(י) **גמ', בשר ולא חלב**. ביאר רבינו גרשום, דאסור לחלוב המוקדשין, משום עבודה. וכן כתב רבינו גרשום בבכורות (ו: ובדף יב:). וכן הוא בהגהות מרדכי (שבת פט"ז). וכן כתב בפירושו קדמון במעילה (יג.) בשם הרא"ש, וכתב, דהיינו משום שמכחיש הבהמה. אמנם תוס' בחולין (לו.) ד"ה סלקא, ובבכורות (כה.) ד"ה שער, ובמעילה (יב:) ד"ה חלב כתבו, דהחליבה מותרת, והאיסור הוא על החלב בין באכילה ובין בהנאה. וחילקו איסור הגיזה, דהאיסור במעשה הגיזה, אבל הגיזה עצמה מותרת.

פרק יש בקדשי מזבח

(יא) **תוס' ד"ה יש בקדשי בתוה"ד**, ונותר עון עון וכו'. כתב הצאן קדשים, דצריך לגרוס, ונותר יליף חילול חילול מטומאה ופיגול מנותר בגזירה שווה דעון עון.

(יב) **בא"ד, שם**. הקשה בחידושי הגרי"ז, אמאי בעי ילפותא לענין נותר, הא לא שייך נותר בקדשי בדק הבית, דבשלמא פיגול יתכן, כגון בפרה אדומה, דיחשוב לזרוק חוץ לזמנה, אבל נותר ליכא בפרה. ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק כתב, דאפשר, דאגב גררא נקטו התוס' פיגול ונותר.

דף לא ע"ב

(יג) **רש"י ד"ה ולחן וחלבן, בתוה"ד**, מפרש בפ"ב בבכורות (דף טו: כצ"ל) בדאיבער לפני פדיונה ואתיליד לאחר פדיונה דלית ליה תקנתא ליקרבינהו מכח קדושה דחוייה אתי וכו'. בגמ' שם אמרינן, דאמר רב הונא, דמשום הכי, כונסן לכיפה והן מתין. אבל רבי חנינא סבר, דסמוך לפדיון אמין, מתפיסן לשם אותו זבח, ולאחר שיוולד ממתין עד שיומם ופריק להו.

(יד) **בא"ד, שם**. שיטת רש"י התם ד"ה אמר ר' לוי, בפירושו העיקרי, דמדאורייתא פקע קדושתיהו בפדיון אמין, כי היכי דפקעא גבי קדושת דמים,

דבר דכל חד באפי נפשיה התיירא הוא, אבל היכא דחד איסורא וחד התיירא, כולי עלמא מודו דחוששין לזרע האב. וביאר בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ג ממאכלות אסורות הי"א), דאין אומרים זה וזה גורם אלא כשאיסורו אינו מצד עצמו רק מחמת האיסור שיצא מכחו, אבל בחוששין לזרע האב, היינו שדין האב יחול על הולד מצד עצמו, ומשום הכי אף דאין חוששין לזרע האב, מכל מקום עדיין חשוב כגורם.

(כז) **גמ', לישנא אחרינא אמרי לה וכו'**. כתב העולת שלמה, דלהאי לישנא לא מיירי הכא בנתעברה ואחר כך נרבעה, דהא רבא סבירא ליה עובר ירך אמו כדלעיל ולכולי עלמא אסור בלאו טעמא דבזיון, אלא מיירי בנרבעה ואחר כך נתעברה, וסבירה לה להאי לישנא דמן הדין הולד אינו אסור, ואף למאן דאמר זה וזה גורם אסור, הכא שאני כיון דאשתני, אלא דאסור משום בזיון קדשים. ועיין עוד ברבינו גרשום.

דף לא ע"א

(א) **רש"י ד"ה זה וזה גורם**, וליכא לפלוגי בעובר ירך אמו אלא א"כ עיברה ואח"כ נטרפה וכו'. ביארו בתפארת יעקב (חולין נח.) ובשו"ת אבני נזר (יור"ד כג) ובקובץ שמועות (חולין שם), דאיסור טריפה אינו משום דהבהמה עתה טריפה, אלא דבשעה שנטרפה חל עליה איסור לעולם, ולהכי ולד שנוצר לאחר שנטרפה אמו אין לאוסרו, דהא אף אמו אינה אסורה אלא משום דנאסרה קודם לכן. והתפארת יעקב הוסיף, דלמאן דאמר זה וזה גורם מותר, ההיתר של הזכר מעכב שלא יחול עליו האיסור של האם, ורק היכא דנתעברה ואחר כך נטרפה דבתחילה אף מצד האם היה הולד מותר, כשנטרפה חל האיסור אף על כח הזכר שבו.

(ב) **גמ', למ"ד טריפה אינה יולדת משכחת לה כגון שעיברה ולבסוף נטרפה בשו"ת הגרע"א** (קמא רד) הוכיח מכאן, דאף זכר טריפה אינו מוליד, דאי לאו הכי הוי מצי לאוקמיה בזכר טריפה, ונחלקו בזה וזה גורם אי מותר אי אסור. ובספר עמודי אור (סימן מט, ד) השיג עליו, דהזכר לא חשיב גורם איסור, כיון דזרעו סרוח מעיקרא, ולא עדיף מאפרוח הנולד מביצת טריפה. והיינו כתוס' בחולין (סד.) בנמשך לעמוד (ב) ד"ה שאם, דנקטו דהנוצר מזרע הזכר הוי כנוצר מעפרא. [ולכאורה לדבריו קצת קשה, אמאי כתב רש"י בד"ה זה וזה, דהוי זה וזה גורם כיון שאביו מותר ואמו אסורה, הא אפילו אם אביו אסור יחשב זה וזה גורם, כיון שזרע האב הוי כהיתר. (א.ג.א.)]. וכתב, דאף דאמרינן בבכורות (ז.) דהיכא דנתעברה מן הטמא יש לאסור הולד משום זה וזה גורם, הינו משום דדנים הולד כאילו הוא מינו של האב, וממילא הוי כטמא. [אמנם התוס' בנדה (נ:) ד"ה תרנגולתא כתבו בתירוץ אחד, דהעוף אינו נאסר משום דאביו מין טמא, ולא נותר משום דאמו ממין טהור, כיון שנוצר מן הביצה כשמסרחת ועפרא הוא, וחזינן דמהני טעמא דנוצר מעפרא שלא נחשיבו ממין דאביו או אמו, ול"ל בתירוץ העמודי אור. ועל כרחק צריך לומר דהא דבעינן בבכורות לאסור הולד משום זה וזה גורם, דזרע הזכר כשמתעברת ממנו אינו כעפרא, דבתחילתו אינו מסריח, (א.ג.א.)].

(ג) **גמ', תניא דמסייע לך מלא תרוד וכו'**, עד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא ברימה דפירשא בעלמא הוא אבל בביצה וכו'. הקשה בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, היאך מוכח דגבי ביצה לא נחלקו. וביאר, על פי משמעות דברי התוס' ד"ה מלא, דפליגי אם הרימה חשיבא בשר, דלפי זה מאי דחשיב בשר הכל מודים דאסור, ולהכי ביצה ודאי אסורה.

(ד) **גמ', כגון שהניקה חלב רותח משחרית לשחרית והואיל ויכולה לעמוד מעת לעת**. פירש רש"י ד"ה חלב, שכל ימיו אכל חלב רותח שחרית. אמנם הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ו מ"ה) והר"ע מברטנורא (שם) פירשו, שינקה באותו היום בלבד, ואסורה באותו היום לפי שעדיין לא נגמר עיכולו, ועומדת על זה מעת לעת. וכתב הפרי מגדים (יור"ד שפתי דעת סימן סק"ד), דלפירושו רש"י לא מהני שהוי מעת לעת אלא עד שתרוה.

(ה) **רש"י ד"ה הואיל, בתוה"ד**, הלכך כל גדילתה ממנה היא וכו'. כתב בשו"ת פני יהושע (ח"א ס"ה), דבעינן כל גדילתה דוקא, אבל אם בתחילת גידולה

כב גמ', ופליגא דרב אדא בר אהבה וכו'. כתב החני אריה, דיש לעיין דלפי דבריו, מתניתין לא כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע. והמים קדושים כתב, דלרב אדא בר אהבה צריך לומר, דמתניתין איירא בשאר הקדשות, ולא דייק דמדקתני סתמא, דאפילו בהמות משמע. וכן כתב בספר פירושים וחיידושים. עוד כתב, דאפשר דמתניתין איירא בהקדיש שאר נכסים עמהם, וכרבי אליעזר.

כג רש"י ד"ה אדם חולק, בתוה"ד, דשלמים ליכא למימר דליקרו בלא פדיון דכיון דאיהו אכיל להו אתי לידי מעילה וכו'. בליקוטי הלכות הוסיף, דרצה לומר, דכיון דהקדיש הכל, הא חזינן דדעתו היה שלא ליהנות מהן כלל, ומוכח דאין דעתו להביא שלמים וליהנות מבשרן כל זמן שלא פירש בהדיא שיוכל להביא שלמים.

כד רש"י ד"ה אלא בהמה, כל בהמותיו וכו'. כתב הטל תורה, דמבואר ברש"י, דאף דרבי אליעזר אית ליה בערכין (כח.), דמי שהחרימם כל נכסיו או אפילו כל בהמותיו, דהחרמתו לא מהניא כדריש ליה התם. מכל מקום בהקדיש כל נכסיו, או כל בהמותיו, מהני. וכדקתני להדיא בתוספתא (ערכין פ"ד ה"י). וכן כתבו המוצל מאש והעולת שלמה (ערכין שם). אמנם החסדי דוד (תוספתא שם) לא גרס כן בתוספתא, וסבר דלרבי אליעזר אף בהקדיש כל נכסיו לא מהני. וכן כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח קכב ויור"ד שטז). והמנחת חינוך (שנו, ג) נסתפק בכך.

כה גמ', חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין. כתבו תוס' בחולין (קלח:): ד"ה יצא, דאין הביצים אסורין מן התורה אלא מדרבנן. וכן כתבו בחידושי הרמב"ן והריטב"א והרשב"א והר"ן והתוס' הרא"ש שם. וכן כתבו תוס' במעילה (יב:): ד"ה חלב, דרק חלב אסור מדאורייתא כדדרשינן לעיל (עמוד א) מ"בשר ולא חלב", אף גבי פסולי המוקדשין, וכל שכן מוקדשים. אמנם השיטה מקובצת (בבא מציעא נד:): כתב בשם הרא"ש, דאף הביצים אסורין מדאורייתא. וכן כתב בתשובות הרי"ד (סימן י). וכן נקט הקרן אורה (מעילה יב:), ומשום "יוצא מן הקדשים", כמו דהיוצא מן הטמא טמא. והחזון איש (טבול יום סימן ד הוספה סק"א) כתב, דבהקדש אין דין יוצא מן האסור, דמסקינן בחולין (קכ:). דליכא למילף יוצא בהקדש מאחריני, דלאו איסור הבא מאליו הוא.

כו רש"י ד"ה חלב המוקדשין, בתוה"ד, דאין דרך להקדיש לבדה"ב דבר הראוי למזבח. כתב בחידושי הגרי"ז, דמדקאמר "דאין דרך" ולא "דאסור", מוכח דאיסור מקדיש תמימין לבדק הבית, היינו דוקא בבהמה ולא בעוף. אמנם הטל תורה כתב אדברי רש"י, דבאמת "אסור" להתפס אף עופות לבדק הבית, ומה שכתב לישנא "דאין דרך", אשכחן בכמה דוכתא האי לישנא אף בדבר שאסור לעשות כן. והמנחת חינוך (מצוה שכג, ח) נסתפק בכך. והאור שמח (פ"ה ממעילה ה"ו) פשיטא ליה דאסור אף בעוף. ובהגהות ר' ירוחם ליינער (למנחת חינוך) ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק הוכיח מלשון הרשב"ם בבבא בתרא (עט). ד"ה כל הראוי, דבעופות וכדומה לא שייך איסורא דמתפס תמימים, ורק משום דאינן ראויין לכבשן בבנין הויין בכלל דבר שאינו ראוי לבדק הבית, מה שאין כן בהמות תמימות, דאף אי יש לבדק הבית שימוש בהם אינן ראויין לבדק הבית בגלל האיסור של מתפס תמימים לבדק הבית. ובספר עבודה ברורה ציין דלפי מה שכתב שם הרש"ש, יש לדחות הראייה, דלעולם גם בעופות יש איסור, אלא דבעופות בלאו הכי אינן ראויין לבדק הבית, ורק בבהמות שראויין להוליק עצים ואבנים, צריך לאיסור להתפס תמימים לבדק הבית. ובשיעורי קרבן (על הירושלמי נזיר פ"א ה"א ד"ה נעשה כמתנדב) כתב, דאף בעוף איכא איסורא, דהוקשו כל הקדשים להדדי לענין איסורן. ועיין לשון המאירי (חולין פד:), דמשמע דליכא איסורא. ועיין עוד עולת שלמה (מנחות פ: וקא.). ומשמר הלוי (סימן צז).

כז תוס' ד"ה ואפי' למ"ד, פירש רש"י כגון וולדות ולא נראה (כצ"ל, שיטה מקובצת החדש) דודאי וולדות אינן קדושים מטעם גידולין וכו'. השפת אמת כתב לבאר כוונת רש"י, דלמאן דאמר בהווייתן הן קדושים, מכל מקום במעי אמן יש להם דין גידולים, והיינו דקאמר למאן דאמר מועלין בגידולין, אבל

אלא דרבנן גזרו לאוסרן שמא יגדל מהם עדרים עדרים, אבל בקדשי בדק הבית לא גזרו, משום דמילתא דלא שכיחא היא, דהא אמרינן לעיל (ו:), דהמתפס בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין. וכן בקדושת הגוף, היכא דאיעבר ואיתייליד לאחר פדיונו, לא גזרינן, דכיון דאסרת להנך דאיעבר לפני פדיונו לא אתי לדחויינהו.

טו מתני', שסתם הקדשות לבדק הבית. בירושלמי שקלים (פ"ד ה"ד) ובתורת כהנים (בחקתי פרשה ד) איתא, דגמרינן לה מדכתיב (ויקרא כו, יד) "ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה'", דאי דמקדיש בית דירה איירי, הא כבר נאמר "ואם המקדיש יגאל את ביתו", אלא במקדיש נכסיו, ואמרה תורה קודש לה', דהיינו לבדק הבית. וביארו הקרבן אהרן והחפץ חיים (שם), דקודש לה', היינו הקדש שכולו לה', והיינו קדשי בדק הבית, דהא קדשי מזבח אינם כולם לה', דאפילו עולות שכולן כליל, עורותיהם לכהנים. ובפירוש הר"ש סיריליאנו (לירושלמי שם) ביאר, דהילפותא מסיפא דקרא, דכתיב, "והעריכו הכהן", שיש לו פדיון, דהיינו קדשי בדק הבית. ובגמ' ערכין (כד.) אמרינן, דמדכתיב קודש לה' במקדיש שדה מקנה, גמרינן שסתם הקדשות לבדק הבית. אמנם עיין ברמב"ם ובר"ע מברטנורא (שם פ"ו מ"ה) דפירשו הגמ' שם בענין אחר.

טז רש"י ד"ה חל על הכל, אפי' על האבנים ועל העצים. בגמ' להלן אמרינן דמתניתין אתא לאתויי שפויי וניבא. והעירו בחידושי הגר"ס ובספר פירושים וחיידושים, אמאי שינה רש"י מפירוש הגמ'.

יז בא"ד, שם. הקשה התוס' יו"ט (פ"ז מ"א), דעצים שייך אף בקדושת מזבח למערכה. נוכח מבואר בתוס' ד"ה לאתויי. וכן כתבו בזבחים (לד.). ד"ה שקדש בכלי, דכשמפיי להו לגיורין חל עלייהו קדושת הגוף ככל קידוש כלי. אמנם שיטת תוס' במנחות (כא.). ד"ה יצאו, דאין עצי המערכה קדושין קדושת הגוף. וכן מבואר ברש"י (שם) ד"ה עצים. ולפי זה אתי שפיר. ובחידושי מהרי"ח (על המשניות, שם) כתב, דאפשר דעצים היינו של גפן וזית דאינם כשרים למערכה, כדתנן בתמיד (פ"ב מ"ג). ועיין עוד בתמורת תודה.

יח תוס' ד"ה ולדן, בסוה"ד, ואפי' למאן דאמר בהווייתן ובשעת הוייתן אמן חולין מכל מקום וכו'. והשיטה מקובצת (בכורות טו: אות ג) ביאר בשם תוס' חיצוניות, דכיון דלאחר פדיונו יש קדושה להאסר בגיזה וגם נתעברו לפני פדיונו, לא הווי חולין גמורין, והא דמקשינן לצבי ואיל, היינו בנתעבר ונולד לאחר פדיון, אבל היכא דנתעברו לפני פדיון, אהני קדושה שאסור בגיזה לאחר פדיון, להקדיש הולדות כשנולדו. ובחידושי הגר"ח (על הש"ס בענין ולדות קדשים) ביאר דבריו, דגם למאן דאמר ולדות קדשים בהווייתן הם קדושים, הקדושה חלה מחמת העיבור מבהמת קדשים, אלא דזמן חלות הקדושה הוא בשעת לידה, ומשום הכי אי נתעברה אחר פדיון, כיון דיש כבר שם של צבי ואיל, ליכא קדושת ולדות, דהעיבור אינו מבהמת קדשים.

יט גמ', דאמר קרא ועשו לי משלי. כתב התוס' יו"ט (פ"ז מ"א) על פי מה שכתב ר"ע מברטנורא, דלמדן מהאי קרא דאין נותנין לאומנין מקדשי מזבח אלא רק מקדשי בדק הבית, משום דדוקא קדשי בדק הבית חשיבי "משלי", לפי שאין בהן לכהן כלום, מה שאין כן בקדשי מזבח. ובחידושי הגרי"ז הקשה, אמאי בעי למילף מקרא, ואמאי חשיב במתניתין הא דאין נותנין קדשי מזבח לאומנין, חומרא, הא כיון דהוי קדשי מזבח אי אפשר ליתנן לאומנין העוסקין בתיקון הבית.

כ רש"י ד"ה ודמיהן יפלו, בתוה"ד, ומיהו כל הראוי למזבח כשהוא פודהו מיד הגזבר אינו פודהו אלא למזבח וכו'. בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"ד מתמורה ה"א) הקשה, דאי מהאי טעמא, אמאי בעי להקריב הזכרים דוקא לעולות ולא לשאר קרבנות. ובשיטה מקובצת (לעיל כ. אות כז) כתב, דכמה דאפשר לעלות בקדושת מזבח מעלינן.

כא גמ', זכרים הן עצמן יקרבו עולות. מבואר ברש"י לעיל (כ.). ד"ה ונקבות, דהיינו משום דסתמייהו לעולה אקדשינהו, וכדגרס השיטה מקובצת (שם) אות ל) ברש"י שם, דעולה קרבן קדוש וחשוב מכל הקרבנות. ועיין עוד באות כג.

הדרה היוזמי

מסכת תמורה דה לא – דה לב

כג אדר – כד אדר התשע"ב

הוא משום חזה ושוק שהולך לכהן. עוד כתב, דאפשר, דגבי שלמים צריך ליתן כל הדמים, שהרי הבשר נאכל לבעלים.

ו) בסוה"ד, וכפי אותה טובת הנאה יתן לבדק הבית. הרמב"ם (פ"ו מערכין הי"ב) כתב, דבנדבה כל הנותן אותו שיעור של הטובת הנאה, יקריב בהמה זו נדבה. וכתב המשנה למלך, דנראה מדבריו, דדוקא גבי נדר שחייב באחריותו כופין את המתפיס שיפדנה, כיון שעל כל פנים צריך לקיים נדרו, אבל בנדבה שכבר נפטר מחיובו, אין כופין את המקדיש לפדות, אלא כל הנותן שיעור טובת הנאה יקריבנה. וכתב, דאף רש"י מודה לזה, דאם אינו רוצה לפדות אין כופין אותו, אלא דרש"י אורחא דמילתא נקט, דאם המקדיש וירצה להקריבה, צריך ליתן כפי האומד של טובת הנאה.

ז) תוס' ד"ה מקדישין, בתוה"ד, ולי"נ דלא מצינו זה הלשון וכו'. וכן כתב השיטה מקובצת (אות יב). וביאר, דדוקא גבי בכור שהבשר שלו כשניתנו לו, חשיב טובת הנאה, אבל בעולה שאין לכהן אלא העור לא חשיב הך טובת הנאה. וכן מבואר בתוס' בכורות (נג:). ד"ה הקדש עילוי. אמנם הרש"ש (יומא נו:). ביאר, דכוונת תוס' לחלוק על רש"י, דבכל הקרבנות אין ביד הבעלים לקבוע מי יקריבנו, ורק בכור דהוי מתנות כהונה נותנו לו וממילא מקריבו. ועיין אות ד.

ח) בא"ד, ולא נהירא למורי האי טעמא דאטו מי לא שייך ביה לומר כמה אדם רוצה ליתן לבדק הבית וכו'. בחידושי הגרי"ז והקהילות יעקב (סימן יב ובגיליונותיו הכא) הקשו, דודאי לא שייך טובת הנאה זו בקדשי בדק הבית, דבשלמא בקדשי מזבח יש לאדם הנאה גם אחרי שהקדיש אותו, דמקריבין אותו לשמו ומתכפר בו, מה שאין כן בקדשי בדק הבית, אין לו שום זכות אף קודם שנמסר לגזבר, ומה שייך גביהו טובת הנאה.

ט) בסוה"ד, ונראה למורי דטעמא משום דקדשי מזבח יש שם הבעלים לפדותן כשהוממו אבל בקדשי בדק הבית שהקדישן אין לבעלים וכו'. הקשה המהרי"ט אלגאזי בספרו נאות יעקב (סימן ד), מאי שנא בדק הבית מקדשי מזבח שהוממו, הא גבי בדק הבית נמי הבעלים קודמין לפדות. ותירץ, דגבי בדק הבית יכולים אחרים לפדות בלא רשות הבעלים, מה שאין כן בקדשים שהוממו, כיון דיש ריוח לבעלים, דפטורים ממתנות גם אחר פדיון, אין לפדות בלא רשות הבעלים. והעולת שלמה כתב, דכוונת תוס', דהא דאמר קדשי בדק הבית אין בהן הקדש עילוי, היינו שגופו ראוי לבדק הבית ואין לו פדיון, אבל קדשי מזבח שייך פדיון כשהוממו, ואין הכי נמי דבקדשי בדק הבית כשאין גופו ראוי לבדק הבית, אית בהו נמי הקדש עילוי. ועיין באחייעזר (חלק ב' סימן מ אות ז).

י) רש"י ד"ה אם מתו, בתוה"ד, אבל עדיין לא נפדו. כתב בחידושי הגרי"ס, דלמאן דאמר דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, ודאי דהוא הדין אם נפדו בעת שהיה ראוי לאכילת אדם, כשמתו יקברו. וכמבואר בבבא קמא (נא.). וברש"י (שם) ד"ה שור פסולי המוקדשין. והא דכתב רש"י דעדיין לא נפדו, היינו משום מאן דאמר דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים, ואין נפדין משום העמדה והערכה.

יא) גמ', קדשי בדק הבית שהתפיסן וכו', לא עשה כלום. פירש רש"י ד"ה לא עשה, בסוה"ד, וטובת הנאה לא שייכא בהו. והקשה השיטה מקובצת (אות יד וטו), הא היכא דאמר הרי עלי מנה לבדק הבית חייב באחריותו, ומאי שנא מקדשי מזבח. וכתב העולת שלמה, דהכא מיירי בקדשי בדק הבית דמטו ליד גזבר, דתו לא מחייב באחריותו, אבל קדשי מזבח לעולם חייב באחריותו עד לאחר הקרבה. אמנם עיין תוס' חולין (כב:). ד"ה והביא, דכתבו, דאף בקדשי מזבח כיון שהביא ליד כהן יצא ידי נדרו, והמשנה למלך (פ"ד ממעשה הקרבנות ה"ה) תמה על דבריהם. והגרע"א (בגליון הש"ס וגליון הרמב"ם שם) ציין לרש"י חולין (קלט.). ד"ה דמיחסר, דמשמע בדבריו כדברי תוס'.

יב) רש"י ד"ה חרמי כהנים, היינו סתם חרמים וכו'. במשנה למלך (פ"ו מערכין ה"א) מבואר, דהוכרח רש"י לפרש כן, מטעמא דכתבו תוס' ד"ה כל חרם, דדרשת רב הונא לא אתיא אלא אליבא דרבנן דסברי סתם חרמים

למאן דאמר במעי אמן הם קדושים, שפיר לא משכחת לה מעילה בגידולי מזבח, דקדושים הם מגזירת הכתוב. והמנחת ברוך (סימן לא) כתב, דלרש"י, הטעם דרבי קרא ולדות, משום גידולין.

כח) בא"ד, שם. כתב ביהגה האריה, דלשיטת רש"י עיקר קדושת הולדות באה מכח קדושת אמן, ומשום הכי הוי כעין גדולי הקדש, אבל תוס' סברי, דקדושת ולדות אינה מכח קדושת האם, אלא שחלה עליהם מגזירת הכתוב קדושה מחמת עצמן. ועיין עמק ברכה (עמוד קז).

כט) בא"ד, אפילו למאן דאמר יש מעילה בדם ה"מ דם דחזוי וכו'. הקשה הרש"ש, הא בגמ' במעילה שם (יב:). מקשה ליה מהא דחלב המוקדשים, ומתרץ, דשאני דם דלא מתקיימת בלא דם, אבל בלא חלב מתקיימת. ואמאי לא מחלק כדמחלק הגמ' הכא, או הכא כדהתם.

דה לב ע"א

א) מתני', אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה. בתורת כהנים (בחקתי פרשה ה), ילפינן להאי דינא מדכתיב גבי בכור (ויקרא כו, כז), "אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו", דהיינו שלא יעשנו עולה או שלמים. [וכדדרשי במסכת ערכין (כט:)]. ואמרינן התם, אין לי אלא בכור, שאר קדשים מנין. ואמר רבי ישמעאל, דלמדין, מהא דכתיב בההוא קרא, "בבהמה לא יקדיש איש אותו". ורבי עקיבא דריש, מהא דכתיב התם, "אם שור אם שה לה' הוא". וכתבו הרמב"ם (פ"ד מתמורה הי"א) והחינוך (מצוה שנו), דאף קדשי בדק הבית הוי בכלל איסור זה. ואמרינן בערכין (שם) דהעובר ומקדיש עובר על לאו זה [לכל הפחות לרבנן]. וכתב המנחת חינוך (שם, א), דאף דאין דיבורו מועיל כלום, התורה גזרה דאסור לשנות בדיבורו, ועובר על הדיבור בלאו זה, אך עיין חזון איש (בכורות כז, ב).

ב) מתני', ואחד קדשי בדק הבית. פירש רש"י ד"ה מקדושה, דרצה לומר דקדשי בדק הבית שהקדישם למזבח לא עשה כלום. והרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ז מ"ג) פירש, דרצה לומר, מהיכל למזבח. וכן פסק ביד החזקה (פ"ג מתמורה הי"א). וכתב, דהיינו דוקא מהיכל למזבח, שהוא מקדושה חמורה לקדושה קלה, אבל ממזבח להיכל, שהוא מקדושה קלה לקדושה חמורה, משנים. אמנם שיטת הראב"ד (בהשגות שם), דקדשי בדק הבית מותר לשנות מקל לחמור ומחמור לקל, דמה יש בין זה לזה, ולא דמי לקדשי מזבח דיש מהן נאכלין ויש שאין נאכלין, יש מהן ליום אחד ויש מהן לשני ימים, והנאכלין ליום אחד לא שוו במתנותיהן, ואלו מכפרין ואלו אין מכפרין, ולהכי דין הוא שלא ישנו.

ג) רש"י ד"ה הקדש עילוי, בתוה"ד, כיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה נמצא שכולה שלו ונותן כל דמיה לחרם הכהן. הקשה המעשה חושב (ערכין כח:), אמאי אינו יכול לפטור עצמו בכבש או בעוף, כדאמרינן בבבא קמא (עח:). גבי האומר הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו, דפטר עצמו לרבנן בכבש ולרבי אליעזר בן עזריה בעוף. וצריך ביאור. ובהערות הגרי"ש אלישיב (ערכין שם) כתב, דאין הכי נמי דמשלם דמי כבש או עוף, ודוקא אם אמר הרי עלי שור, חייב לשלם דמי שור.

ד) בא"ד, דרשאי ליטול דבר מועט מישראל חבירו כדי שיתן עולתו וכו', כדי שיטול את העור. כתב הרש"ש (יומא כו:), דמבואר ברש"י הכא, דבדעת הבעלים לבחור איזה כהן יקריב הקרבן. והביא, דהמשנה למלך (פ"ד מתמידין ומוספין ה"ט) נסתפק בכך כוונת רש"י ביומא (שם) ד"ה אם רצה. אמנם העולת שלמה והחזון איש (אור"ח סימן קכו, כא) כתבו, דאף אם ביד הבעלים לתת קרבנם לכל מי שירצו, מכל מקום אין העור שייך לאותו כהן, אלא שמתחלק לכל הכהנים שבאותו משמר כדמוכח בסוגיין דעלמא, ובהכרח דכוונת רש"י הכא, שיביאנו ביום שאותו כהן עובד בו בבית אב שלו, ויהיה לו חלק בעור יחד עם כל הבית אב, אף אם אחרים יעבדו בו.

ה) בא"ד, שם. כתב המשנה למלך (פ"ו מערכין הי"ב - טו), דאומד זה שייך בעולה דהוי העור לכהנים, אבל שלמים דאין העור לכהנים, הטובת הנאה

הדרגת היוזמי

מסכת תמורה דף לב – דף לג

כד אדר – כה אדר התשע"ב

שם לא קשה, דהא דהמקשה לא הקשה ממתניתין, דודאי מודה עולא דלכל הפחות הקדש בדק הבית חל על המוקדשין.]

כ רש"י ד"ה **גזברין**, שאינה קריבה עד שיבאו הגזברין לעמוד על גבה. **האתוון דאורייתא** (כלל ג) **ובשו"ת זרע אברהם** (יו, כו) הוכיחו מכאן, דיש לגזבר של הקדש דין **בעלים**, עיין שם.

כא **גמ'**, **מדרבנן**. כתבו **השפת אמת והעולת שלמה**, דהא דלא משני נמי הכי אדרב הונא, ונימא דהא דאמר רב הונא דקדשי מזבח שהתפיסין לאחרמי כהנים לא עשה כלום, היינו מדאורייתא, כיון דרב הונא קרא קדריש, ודבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאוסרו, כמו שכתב **הט"ז** (או"ח תקפ"ח סק"ה). **והתמורת תודה** כתב, דמלשון רב הונא "לא עשה כלום", משמע דאף מדרבנן לא חל. ועיין עוד אות טו.

כב **גמ'**, **העמדה והערכה**. כתבו **התוס' בסוטה** (כוז). **ד"ה רב אשי**, דבהמה שנשברו או נחתכו רגליה, אף על פי שאינה יכולה לעמוד, הרי היא בכלל ראויה להעמדה והערכה. דלא נתמעט אלא מתה. אמנם **בר"י קורקוס** (פ"י מבכורים ה"א) מבואר, דבעי העמדה ממש.

כג **גמ'**, **שם**. כתב **השער המלך** (פ"י מבכורים ה"ב), דלדעת **התוס'** **בזבחים** (קג). **ד"ה לא מיבעיא**, אם עבר ופדה בלא העמדה והערכה, אינו פדוי. אמנם בדעת **הרמב"ם** (פ"ו ממעילה ה"ו) כתב, דאינו אלא מצוה לכתחילה, אבל בדיעבד פדוי אף בלא העמדה והערכה. **והשפת אמת** (לעיל כו:), ביאר, דאינו מעכב משום דלא שנה עליו הכתוב לעכב. [אמנם כתב, דהיכא דאינה יכולה לעמוד מעכב, דבעי לכל הפחות ראוי להעמדה. ועיין באות הקודמת] **והחזון איש** (קדשים ב סימן כד, א) כתב, דאינו מעכב, דהא הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה, מחולל. **וכן החינוך** (מצוה שנג) כתב, דבזמן הזה דאף לכתחילה מחללין שוה מנה על שוה פרוטה, ליכא דין העמדה כלל.

כד **גמ'**, **שם**. כתבו **התוס' במעילה** (טו). **ד"ה ואפילו**, דהיכא דהעמיד והעריך ולא הספיק לפדותה עד שמתה, יכול לפדותה, דהא כבר העמיד והעריך. אמנם שיטת **תוס' בחולין** (קלה). **ד"ה והא דבעינן העמדה והערכה בשעת פדיה**. וכן כתב **הרשב"א** (שם).

כה [תוס' ד"ה **אלא לרשב"ל**, בתוה"ד, קצת קשה מנא ליה דילמא מיירי בקדשי מזבח וכו'. קושייתם אינה אלא לפי פירוש קמא **ברש"י** במתניתין (עמוד א) **ד"ה אם מתו**, דמתו היינו מאליהן. אבל לפי פירושו השני, דמתו היינו שעבר ושחטם, לא קשה מידי, דבכהאי גוונא אין פדיונן כדי להאכילן לכלבים. (ש.א.).]

דף לג ע"א

א **גמ'**, **אמר רב גידל אמר רב וכו'**. הקשה **בהגהות היעב"ץ**, הא לא מצינו דרב יפרש דברי ריש לקיש. וכתב, דשמא יש לומר דרב נמי סבירא ליה כריש לקיש, ולא עליה דריש לקיש קאמר, אלא תלמודא בהכי מסבר מיליה דשייכי דריש לקיש. וכן כתב **המנחת יהודה**. אלא דהקשה, דבלישנא בתרא **לקמן** (עמוד ב) אמרינן דרב סבירא ליה כרבי יוחנן. ולכך כתב, דצריך להוסיף תיבה אחת, "אמר רב הונא" או "רב יהודה" או שאר תלמידי דרב. [אמנם **תוס' בבכורות** (יד:), **ד"ה רב**, מביאים גמ' דילן כגירסא שלפנינו].

ב **גמ'**, **ולתנא דבי לוי וכו'**, **קשיא**. כתב **המתן בסתר** בשם ספר **בני שמואל**, דלא אמרינן "תיובתא" משום דיש לומר, דכוונת לוי שבעלי מום מעיקרם הוה בכלל העמדה והערכה, היינו דוקא מחיים, אבל לאחר שמתו דריש מ"אותה", למעט דאין צריך העמדה והערכה.

ג **גמ'** **ואפילו חיה ואפילו עופות**. פירש **רש"י ד"ה ואפי'**, דעופות היינו אווזין ותרנגולין דלא שייכי כלל למזבח. **ובתוס' במנחות** (ק): **ד"ה העופות** פירשו, דמיירי אפילו בעופות הראויים למזבח, אלא שקדם מומם להקדשם, דלא אמרו התם דאין לעופות פדיון, אלא בקדם הקדשם למומם. וכתב **המלא הרועים**, דהא דרש"י לא פירש כן, משום דרבותא אשמועינן, אפילו עופות דאין במינן קדושה.

ד **תוס' ד"ה אפילו חיה ואילו עוף**, כגון שמתפיס תרנגולין לבי"ה. הקשה

לכהנים. [אמנם **ברש"י ד"ה כל חרם וד"ה אמר עולא**, לא משמע כפירוש התוס', ועיין גם **הגהות הגר"א** (אות ג). ועיין **רש"י**].

יג **גמ'**, **חרמי כהנים שהתפיסין וכו'**, **לא עשה כלום**. פירש **רש"י ד"ה וכן חרמי כהנים**, דאין לו בזה טובת הנאה, לפי שאינו רשאי ליתנן אלא לכהן שבאותו משמר. ולכאורה מבואר מזה, דחרמי כהנים ניתנים למשמר שהיה בשעה שהחרים, דאי למשמר שנמצא בשעה שמביאו לגזבר, אכתי איכא טובת הנאה להביאו במשמר בן בתו כהן וכמו שכתבנו באות ד. וכן כתבו **הקדשי דוד** (הכא) **ויקר הערך** (ערכין כח). בדעת **הרמב"ם** (פ"ו מערכין ה"ה). אמנם **החזון איש** (בכורות סימן רב סק"ו) כתב, דניתנים למשמר דשעת נתינה.

יד **תוס' ד"ה חרמי כהנים**, **בסוה"ד**, אלא נראה לפרש למורי בדהיה כהן וכו'. כתב **הקרני ראם**, דצריך לומר "בדתפס כהן", ולהכי אין למחרים טובת הנאה, מה שאין כן גבי קדשי מזבח לא שייך תפיסה. וכן גרס **הצאן קדשים**, "שיש ביד כהן".

טו **בא"ד**, שם. כתב **הקרני ראם**, דלפי מה שפירשו **התוס' בסוף ד"ה מקדישין**, בלאו הכי אתי שפיר, משום דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וכן מבואר **במשנה למלך** (פ"ו מערכין ה"ח).

טז **תוס' ד"ה והאמר עולא**, **בתוה"ד**, וקשיא טובא דאם כן תיקשי מתני' דלעיל דאמר מקדישין וכו'. הקשה **המשנה למלך** (פ"ו מערכין ה"י), הא מתניתין נמי אפשר לפרש, דמקדישין אותן מדרבנן הקדש עילוי. וכתב, דכוונת תוס' להקשות, אמאי הסיקו לרב הונא בתיובתא, אימא דרב הונא מדאורייתא קאמר. ומכל מקום כתב ליישב שיטת רש"י, דאין הכי נמי דלפי האמת ליכא תיובתא דרב הונא, אלא דמתחילה לא אסיק אדעתיה לחלק דמאי דתנינן הקדש עילוי הוי מדרבנן. [ועיין עוד באות כא]. אמנם **החק נתן ביאר**, דקושיית תוס', לטברת המקשה דאכתי לא ידע לאוקמי מדרבנן, אמאי לא פריך נמי ממתניתין דקתני מקדישין אותו הקדש עילוי וכו', אמרימא דעולא דקאמר דאין בו אלא עיכוב גזברין בלבד.

דף לב ע"ב

יז **תוס' ד"ה והא אמר עולא** (מתחיל בעמוד א), **בתוה"ד**, אבל חרמי כהנים ודאי אם אמר הרי עלי מנה לחרמי כהנים אם ירצה יחזור בו וכו'. תמה **הערך השולחן העתיד** (ערכין מ, י), דאי השוה חרמי כהנים להדיוט, איך חל באומר "הרי זו", אלא על כרחך דגזירת הכתוב הוא, ואם כן נימא הכי נמי באומר "הרי עלי". ועוד הקשה, וכן הקשה **השפת אמת**, איך השוה התוס' חרמי כהנים להדיוט, הא כל זמן שהוא בבית בעלים הווי כהקדש לכל דבריהן. **והמנחת חינוך** (שנו, א) כתב, דכיון דהעיקר ליתן לכהנים וכשנתן הוי חולין, לא שייך "אמירה לגבוה" ולא נדר כלל. ובספר **תורת הקודש** (סימן ג, יג) כתב לבאר, דעצם נדר האדם לתת לכהנים כמתנות כהונה, אלא שהתורה נותנת עליו דין הקדש כל זמן שלא ניתן לכהן. אך **ביאור הגר"פ פערלא לרס"ג** (ח"ג עמוד 332) נקט איפכא, דההחרמה לכהנים הוי מעשה הקדש, וכהנים זוכין בו משולחן גבוה. [ובפשיטות נחלקו בכך **הרא"ש בשיטה מקובצת בערכין** (כח. אות ז) **והראב"ד** (על התורת כהנים בחוקותי פרק יב, 1)].

יח **בא"ד**, ועיקר קרא ודאי אתא לומר שחל על הקדש וכו'. כתבו **המשנה למלך** (פ"ו מערכין ה"י) **והטורי אבן** (ראש השנה ד.), דלפי זה, אף בחרם חייב מן התורה לתת הדמים לכהנים, ואף שהאומר "הרי עלי מנה לחרמי כהנים" לא אמר כלום, מכל מקום למדין מ"כל חרם", שהחרם חל על קדשים להתחייב לכהנים. אמנם **החק נתן והעולת שלמה** כתבו, דאף לתירוץ זה בתוס', אינו חייב אלא מדרבנן. וכן מבואר **בשיטה מקובצת** (אות כא).

יט **בסוה"ד**, ועוד מצא רבי וכו'. כתב **המשנה למלך** (פ"ו מערכין ה"י), דלא מתיישב בזה רק מה שהקשו, דבערכין משמע דהך דרשא דאורייתא היא, אבל מה שהקשו על רש"י דתקשי ממתניתין דתנן מחרימין אותן, לא נתיישב. [וכל זה לפי ביאורו בקושיית התוס' באות טז, אבל לביאור **החק נתן**

שריפה, משום דכשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת. ופירש רש"י (שם) ד"ה מצוה לשרוף, דרצה לומר דמיא להקדש, ועוד משום תקלה. ובתוס' (שם) ד"ה כך הקשו עליו, דאי משום תקלה, אמאי בעינן שריפה ולא סגי בקבורה וכדומה. ולכך כתבו לפרש, או כפירוש קמא דרש"י דמיא להקדש, או דאף מדאורייתא בעי שריפה, דאי קרי "קדש". ובמרומוי שדה (שם כה). ובכתבי קהלות יעקב (שבת סימן כ) תירצו קושיית תוס' על רש"י, דסבירא ליה, דכשם שאסור לכלות תרומה טהורה בלא הנאה, כך אסור לכלות תרומה טמאה בלא הנאה, ולהכי בעינן לשרוף וליהנות בשריפתו. [וכן כתב הריטב"א (החדשים) בגיטין (סא), דאף בתרומה טמאה איכא דין משמרת ואסור לטמאה]. ועיין באות הבאה.

(טז) רש"י ד"ה תרומה טמאה, נמי תשרף בבמה מדליקין מפרש טעמא וכו'. הקשה בתוס' הגרע"א (פ"ז מ"ה אות טז) מהיכן ילפינן מהא דמותרת בהנאה דבעי שריפה. והביא הגמ' בשבת (כה:), דכתבה הטעמא דבעי שריפה. והובא באות הקודמת. ובמראה כהן גרס ברש"י, נמותרת בהנאה וכו'. וכן כתב בלשון הזהב (על המשניות שם), דרש"י כתב האי דינא לפרש סיפא דמתניתין, דמדליקין בפת ובשמן של תרומה. והתפארת ירושלים (על הרע"א על המשניות) תירץ, דרש"י אתא לאשמועינן עיקר דינו דחייב ליהנות בשעת שריפתו, כשם שבתרומה טהורה אסור לאבדו בדרך אכילתו. [אלא דהתפארת ירושלים כתב, דרש"י לא אתי לתת טעם לשריפתו, אך בודאי עדיף לומר, שהוא טעם שדוקא נשרף ולא נקבר, וכמו שכתבנו באות הקודמת].

(יז) מתני', את שדרכן לשרוף ואת שדרכן להקבר יקבר. פירש רש"י ד"ה את שדרכן, דאערלה וכלאי הכרם קאי. וכתב השיטה מקובצת (לקמן לד. אות ו), דרש"י לא רצה לפרש דקאי נמי אתרומה טמאה, דהא שמן טמא ראוי להדלקה ויין טמא ראוי לזילוף. וכתב, דמכל מקום היה אפשר ליישב בשאר משקין, ודוחק. וכן כתבו תוס' בשבת (כה). ד"ה כך, דלא קאי מתניתין אתרומה טמאה, דהא תרומה שריא בהנאה לכהנים ויין טמא מולפו. אמנם תוס' בפסחים (כ): ד"ה ראוי לזילוף כתבו, דקאי נמי אתרומה טמאה, וכמו שהראוי לקבורה יקבר, כך הראוי לזילוף יולפו. וכתב הרש"ש, דהא דלא פירש רש"י דקאי נמי אחמץ בפסח, דכיון דדינו לשרוף מן התורה, אף משקין צריך לשרפן בהיסק גדול, כדמצינו בזבחים (צב). גבי נסכים ודם ושמן שנטמאו. ושאני ערלה וכלאי הכרם, דלא כתיב בהו שריפה בלשון חיוב אלא בשלשון "פן תוקדש", ודרשינן פן תוקדש אש.

דף לד ע"א

(א) רש"י ד"ה אשם תלוי ישרף, אם שחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא. כתב בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דלכאורה הוא הדין אם נודע לו שחטא נפסל הקרבן, דעתה חייב חטאת ולא אשם תלוי.

(ב) בא"ד, לכפר על הספק. כתב הספורנו (ויקרא ה, יט) אשם הוא. אף על פי שלפעמים יובא זה הקרבן והוא לא נכשל באותו החטא, לא יחשוב החושב שמכניס בזה חולין לעזרה, כי אמנם הוא קרבן אשם על כל פנים, אף על פי שלא נכשל באותו החטא שנפל בו הספק, והטעם הוא כי אשום אשם לה, כשלא נוהר בדבר עד שנפל בספק. ועיין בהחינוך (מצוה קכח) דכתב, ומלת תלוי נאמרה על כל דבר שראוי לבוא אחריו ענין שיגלה בו מה שלא נודע בו מקודם, כגון שאם יודע אל החוטא שחלב אכל, הרי נגלה לו שהראשון לא הספיק לו וצריך להביא עוד קרבן אחר הנקרא חטאת קבועה לתשלום כפרתו. ואם נודע אליו שהיתר אכל, הרי נגלה לו שהראשון הספיק לו ואינו צריך עוד לקרבן אחר אחריו וכו', משרשי המצוה, שיהיה האדם זהיר וירא חטא ויעיין בכל מעשיו עיון טוב לכל יכשל בדבר עבירה, ועל כן הצריכנו התורה להביא קרבן כשלא נוהר יפה במעשיו עד כדי שלא יולד עליו ספק זה, והראיה שאינו בא רק לכפר על עצלותו בכך.

(ג) רש"י ד"ה חטאת העוף, בתוה"ד, דהואיל ואינה נקטרת לא איכפת לן אי זריק דם על הספק וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הא פשוט בכל דוכתא

המלא הרועים, אי מיירי לבדק הבית, מאי אפילו, מי גרעי מעצים ואבנים דנחית עליהו קדושת בדק הבית. וכתב, דמפירוש רש"י ד"ה ואפי' נראה, דמיירי במקדישן למזבח. והרש"ש כתב, דצריך להגיה בתוס' "למזבח" במקום "לבדק הבית".

(ה) בא"ד, והא דאמרינן אין לעופות פדיון וכו'. הרמב"ם (פ"י מערכין ה"ט ופ"ו מאיסורי מזבח ה"ד) כתב, דטעמא דאין לעופות פדיון, לפי שאינן בכלל העמדה והערכה. וביאר הקרן אורה (מנחות ק:), דהיינו משום שהעוף פורה. והאבן האזל (איסורי מזבח שם) כתב, דכוונת הרמב"ם שאינם בדין העמדה, דהא התורה מיעטתם מהעמדה, שנאמר "והעמיד את הבהמה", ובקדושת הגוף כל דאינו בהעמדה אינו בהערכה.

(ו) בסוה"ד, ה"מ בשקדשה קדושת הגוף למזבח. ביאר המלא הרועים, דהתם מיירי בעופות כגון תורים ובני יונה דכשרים למזבח, והקדישן קדושת הגוף.

(ז) גמ', מיתבי מתו תמימים יקברו. פירש רש"י ד"ה מתו, דעבוד רבנן מעלה דיקברו הואיל והוי חזי להקברה. ומבואר ברש"י, דמעיקר הדין הוי מצי לפדותם, והיינו כמו שכתב השיטה מקובצת (בבא קמא עו). בשם התוס' שאנץ, דשינוי דמיתה אין לך מום גדול מזה. אמנם כתב העולת שלמה, דבתוס' ד"ה תמימים מבואר לא כן, דכתבו דיקברו, לפי שאין רשאי לפדות בלא מום.

דף לג ע"ב

(ח) גמ', המתפיס תמימים לב"ה כשהן נפדין אינן נפדין אלא למזבח וכו'. שיטת רש"י בגיטין (לח:): ד"ה גזברין, דהוי מן התורה. וכן דייק המשנה למלך (פ"ה מערכין ה"ה) מלשון הרמב"ם (שם). אמנם בחידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א ותוס' הרא"ש (שם) כתבו דהוי מדרבנן, וכן כתבו תוס' בזבחים (נט:): ד"ה עד. ובתוס' רבינו אלחנן (עבודה זרה יג:): כתב, דאמוראים פליגי במנחות (קא). אי הוי מן התורה.

(ט) מתני', קדשים שהפילה יקברו. כתבו תוס' בזבחים (פד:): ד"ה ומוציא ובנדה (מא). ד"ה קסבר, דלמאן דאמר דולדות קדשים בהויתן הן קדושים, כיון דאינן ראויים להקברה בשעת לידה, לא חלה עליהו קדושה, כדאמרינן לעיל (כה). גבי ולד טומטום ואנדרוגינוס. ועל כן צריך לומר, דמתניתין אתיא כמאן דאמר דולדות במעי אמן הן קדושים. עוד כתבו, דיש לומר, דשאני נפל דאי הוה בר קיימא היה ראוי לקרבן, ולהכי חל עליו קדושה, ולא דמי לטומטום ואנדרוגינוס.

(י) מתני', הפילה שליה תקבר. פירש רש"י ד"ה שליא, דאין שליא בלא ולד. וכתב בחידושי הגרי"ז, דעל השליה עצמה אין דין קבורה, אלא דצריכה קבורה מחמת הנפל שבתוכה.

(יא) מתני', וצפרי מצורע. כתב השיטה מקובצת (אות כא), דהיינו הצפור השחוטא, אבל משולחת לא, משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה. אמנם תוס' בקידושין (כו:): ד"ה משעת שחיטה כתבו, דגם הציפור המשולחת אסורה משחיטת חברתה עד השילוח. והוכיחו כן מלשון המשנה שם (נו:): דקתני "צפורי" בלשון רבים.

(יב) מתני', ושער נזיר. עיין מה שכתבנו לעיל (כח:): אות ז.

(יג) מתני', ובשר בחלב. שיטת רבי שמעון (חולין קטו. ובכורות י.), דבשר בחלב מותר בהנאה. וכתבו תוס' בנדה (מא). ד"ה קסבר, דאף דרבי שמעון לא פליג הכא להדיא אלא אחולין שנשחטו בעזרה, מכל מקום פליג נמי אבשר בחלב, אלא דלא נחת לפלוגי אלא בחדא.

(יד) מתני', וכן חיה שנשחטה בעזרה. כתב רש"י ד"ה וכן חיה, דגור רבי שמעון דתשרף, אפילו אם חולין היא דליכא למיגור משום דלא ליקבור קדשים פסולין, דהא כולי עלמא ידעי דחיה במקדשים ליכא ולא אתי לחלופי. וכתב רש"י בקדושין (נח:): ד"ה ישרפו, דמכל מקום גזרו, משום דהשוו חכמים דבריהן בכל מקום שלא יפקקו בהם. וכן תוס' בחולין (פה:): ד"ה היינו כתבו, דלא חשיבא גזירה לגזירה, דכולה חדא גזירה היא.

(טו) מתני', ותרומה טמאה. בשבת (כה:): איתא, דטעמא דתרומה טמאה בעי

ואידי ואידי בטמא.

(ט) גמ', הא מני ר' יהודה היא דאמור אם רוצה להחמיר על עצמו כו'. הקשה השפת אמת, אמאי תנא "ידלק", דמשמע דמחויב להדליק. וכתב לומר, דגם הוא סבר הטעם בשק דנכון לשרוף משום חשש דאתי אינש למתהני ביה, ושאיני משייער, אלא דסבר רב ששת דאפילו לרבנן דאסור לשרוף את הנקברין, אכתי בשק שיש חשש תקלה בקבורה דינו בשריפה, ור' ירמיה סבר דלרבנן כיון דמן הדין אסור לשרוף את הנקברין, ממילא גם שק אינו נשרף, אלא לר' יהודה דמותר לשרוף את הנקברין תיקנו בשק דמחויב לשרוף. (י) גמ', ואם לאו. ביאר הר"ש (ערלה פ"ג מ"ג), כגון דאי אפשר לשלופינהו, דאיכא ציפרתא טובא דהתיירא, ולא ידע הי מנייהו דאיסורא.

(יא) גמ', והתניא דם הנדה ובשר המת וכו'. הקשה המנחת חינוך (מצוה קמו אות טז), לפי מה שכתבו התוס' לעיל (לג): ד"ה הנשרפין, דנשרפין אפרן מותר משום דחשיב נעשית מצותו, אם כן הכי נמי במת כיון דדינו ליקבר חשיב כנעשה מצותו ולהכי אפרו מותר. ובשו"ת נודע ביהודה (קמא יור"ד סימן צ) כתב, דגבי מת לא שייך לומר דבקבורה נעשית מצותו, משום דהא דבעי קבורה אינו מחמת איסורו אלא מחמת בזיונו או לצורך כפרתו.

(יב) גמ', דלא ידיע מאן. כתב השיטה מקובצת (אות יא), דיש למחוק תיבות אלו. וכן כתב בהגהות הגר"א (אות ד). ובחידושי הגר"ס כתב, דלהאי גירסא ד"לא ידיע מאן", היינו שלא נודע מי היה מסבב הדליקה, ודקאמר דלא הוי איניש דלמעול היינו דליכא לפנינו ואין לנו ידיעה מי סיבב הדליקה שיביא קרבן מעילה או שנפסוק לו דין מעילה.

(יג) גמ', דנפלה דליקה בעצי הקודש מאלוה. עיין בזכרון שמואל (מכתב כא עמוד תקכד).

(יד) גמ', ושמו בנחת. ביאר הראב"ד (על התורת כהנים צו ב ה"ד) דדרשינן הכי, מדלא כתיב "זהשליך", כדכתיב במוראה ונוצה.

בש"ס, דאף בשחיטה לחוד הוי איסור חולין בעזרה. וכתב, דאולי כוונתו, דבספק כהאי גוונא מקילינן. עוד הקשה, הרי רש"י גופיה מביא בסמוך, דילפינן לה מקרא, ואמאי צריך לומר דבזריקה לא איכפת לן. ועיין באות הבאה.

(ד) בסוה"ד, ובמסכת נוזר (כט). ילפינן שפיר דחטאת העוף באה על הספק. כתב הקרן אורה (נוזר שם), דמשמע ברש"י, דמספקא ליה אי דרשא גמורה היא. אמנם תוס' בנוזר (שם) ד"ה מתקיף, כתבו בשם רש"י, דהוי דרשא גמורה. וכן כתב שם בפירוש הרא"ש. אמנם התוס' הרא"ש בגיטין (כח): כתב, דהוי הלכה למשה מסיני.

(ה) רש"י ד"ה כל הנשרפין לא יקברו, דלמא אתי איניש ואשכח להו וכו'. כתב התוס' יו"ט (פ"ז מ"ו), דאף על גב דבנקברין נמי איכא למיחש להכי, מכל מקום אי אפשר לשרופן, משום דהנקברין אפרן אסור בהנאה.

(ו) בא"ד, שם. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), למה צריך טעמא, הא כל הנשרפין מצותן בשריפה דוקא, ופשיטא דלא יקברו. ובשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קד) כתב, דמוכח מדברי רש"י, דמצות שריפה מן התורה לאו דוקא, אלא כל הנשרפין מצותן שיעשו אפר או עפר, וכל שנרקב וכלה מן העולם מקיים בזה מצוות שריפה.

(ז) גמ', אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי. כתב היד מלאכי (כללי התלמוד א אות כה), דמצינו בכמה דוכתי בגמ' דמקשה חד אמורא לחבריה והמוקשה שתיק ליה, ולא מצינן לברורי מתוך הסוגיא אי שתיק משום דאודוויי אודי ליה, או משום דלא אשגח ביה, וכלל גדול מסרו לנו התוס' בבבא בתרא (סב). ד"ה ומודה רב, דכשתלמיד מקשה לרבו והרב שותק, אמרינן דלא משום שהודה לדברי התלמיד שתיק ליה אלא אשגוחי הוא דלא אשגח ביה, אבל כשהמקשה הוא תלמיד חבר של המוקשה, לא שייך לומר שלא חש לדבריו, דכיון דתלמיד חבר הוא אי לאו דאודוויי אודי ליה היה חושש לדבריו וכן כתב הרדב"ז (ח"ב בלשונוותיו על הרמב"ם סימן מט). והביא, משיטה מקובצת (בבא מציעא טט: ד"ה ושתיק רב), דבכל מקום השתיקה היא משום שלא מצא תשובה.

(ח) רש"י ד"ה כאן בשק, בתוה"ד, ואידי ואידי בטהור או טמא. הקשה הרש"ש, דבנוזר טהור ודאי אף השייער ישרף, כדכתיב בקרא. וצריך לגרוס

הדרן עלך פרק יש בקדשי מזבח וסליקא לן מסכת תמורה

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרן היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30
בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה
של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת
שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ה"כ פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>